

GOSPODARKA MATERIAŁOWA

CZASOPISMO DLA SPRAW ZAOPATRZENIA
I ZAGADNIEN GOSPODAROWANIA MATERIAŁAMI

DWUTYGODNIK

SPIS RZECZY

Doniosła uchwała	29	Czy naprawdę?	54
Karol Szonert — Umowy planowe w zakresie materiałów budowlanych	34	Prosimy o wyjaśnienia	54
Marian Stojanowski i Mieczysław Gellea — Aktualne zasady zbiórki szmat	39	Zarzuty bywają niesłuszne	55
Mgr Euzebiusz Basiński — Bilans przedsiębiorstwa wytwórczego	44	Nasza krytyka pomogła	55
DLACZEGO?	53	ZARZĄDZENIA I INSTRUKCJE	56
Dowiadujemy się z terenu, że	53	Listy do redakcji	59
		CZY WIESZ, ŻE	60

DONIOSŁA UCHWAŁA

„Celem polityki władzy ludowej jest zabezpieczenie wzrostu dobrobytu mas pracujących przez usuwanie wszelkich przeszkód i trudności, które usiłują stawiać rozwojowi naszego budownictwa socjalistycznego elementy kapitalistyczno-spekulacyjne i kułackie. Tak formuje zadanie władzy ludowej tow. Bierut i Komitet Centralny naszej Partii.

Uchwała Rządu z 3-go stycznia w sprawie zniesienia bonowego zaopatrzenia, regulacji cen, ogólnej podwyżki płac i zniesienia ograniczeń w handlu nadwyżkami produktów rolniczych jest zasadniczym czynnikiem realizującym politykę władzy ludowej na obecnym etapie budownictwa socjalistycznego.

Najważniejsze znaczenie Uchwały polega na tym, że celnie bije ona w kułaków i spekulantów, przekreśla ich machinacje, przywraca równowagę rynkową.

Uchwała ta zgodna jest z interesem klasy robotniczej, pracującego chłopstwa, każdego człowieka pracy.

Zgodnie z wytycznymi tow. Bieruta i VII Plenum KC PZPR Uchwała wzmacnia regulującą rolę państwa w zakresie obrotu towarowego w interesie mas pracujących.

Dla dokładnego zrozumienia sensu Uchwały trzeba spojrzeć wstecz i przypomnieć jakie przy-

czyny spowodowały ożywienie elementów kułacko-spekulacyjnych w ostatnim roku.

Jest faktem, że nasze rolnictwo nie nadąza za szybkim rozwojem naszego przemysłu. Katastrofalna susza w 1951 roku zaostriżyła poważnie trudności aprowizacyjne, co pogłębiło trudności w zaopatrzeniu klasy robotniczej. Wykorzystali to spekulanci i kułacy dla wyśrubowania cen na artykuły rolne i wykupowania towarów przemysłowych w celach spekulacyjnych.

W okresie gdy klasa robotnicza ofiarnie i z zapalem pracowała nad wznoszeniem wielkich budow socjalizmu — Nowej Huty i Wesolej, Wierzbicy i Ziemowita i wielu, wielu innych zakładów; pijawki kułacko-spekulacyjne wysysały miliardy złotych ciężko zapracowanych przez robotników.

Tow. Bierut na VII Plenum daje następującą charakterystykę tego okresu:

„Na skutek znacznego wzrostu cen wolnorynkowych na artykuły rolne, potęgowanego jeszcze przez rozwydrzoną spekulację i wrogą plotkę — nastąpił znaczny wzrost dochodów zamożniejszych chłopów kosztem uszczuplenia dochodów klasy robotniczej. Zamiast więc tego, aby w słusznym i uzasadnionym zakresie wieś, szczególnie zainteresowana w uprzemysłowieniu kraju również przyczyniła się do akumulacji socjalistycznej — zaznaczyła się

proces odwrotny; przepompowywania części dochodów klasy robotniczej do wsi, gdzie dochody te głównie zasilaty kułaków i zamożniejszych średniaków, dysponujących największymi nadwyżkami towarowymi, część zaś osiadała w kieszeniach kapitalistów miejskich, którzy znów się ożywili i zaczęli obrastać w tłuszcz“...

W celu zabezpieczenia interesów klasy robotniczej Rząd wprowadził przejściowo system bonowy w sprzedaży mięsa, tłuszczów, cukru i mydła. System bonowy jako tymczasowy środek zaradczy oddał w pierwszym okresie poważne usługi.

Nie potrafił jednak ten system zabezpieczyć klasy robotniczej przed obniżeniem jej zdolności nabywczej, gdyż ceny artykułów nie objętych bonami stale wzrastały.

System bonowy ograniczając swobodny zakup towarów przez robotników i pracownikówstępiał działanie bodźców ekonomicznych na wzrost wydajności pracy, hamując wzrost produkcji przemysłowej.

System bonowy powodował konieczność utrzymania całego biurokratycznego aparatu, możliwości nadużyć i zwiększał koszty obrotu towarowego.

Okazało się, że system bonowy, którego wprowadzenie było potrzebne i pożyteczne, nie potrafił zabezpieczyć klasy robotniczej przed zmniejszeniem jej siły nabywczej wskutek wzrastającej drożyzny. Rozwydrzone elementy kułacko-spekulacyjne żerując na układzie dwu cen kradły pracę robotnika, kupując za bezcen towary przemysłowe.

Za kg słoniny kułak mógł kupić cztery wiadra, za 3 kg masła — pantofle skórzane, itp.

Sprzedając na wolnym rynku artykuły spożywcze po drogich cenach, elementy kułacko-spekulacyjne wykupywały tanie towary przemysłowe, uniemożliwiając nabywanie ich klasie robotniczej.

Niewspółmiernie niska cena chleba w stosunku do cen innych towarów spowodowała masowy wykup chleba na wypasanie bydła i trzody chlewnej. Było to przyczyną zakłóceń w regularnym zaopatrzeniu ludności w chleb.

Jasnym jest, że Rząd Ludowy nie mógł tolerować takiego stanu rzeczy.

W wyniku realizowania wytycznych VII Plenum i wskazań tow. Bieruta rozwinęto obowiązkowe dostawy na zboże, żywność, mleko, ziemniaki.

Państwo nagromadziło znaczne rezerwy żywności i przemysłowych towarów konsumpcyjnych oraz dzięki słusznej polityce popierania hodowli, spowodowało odbudowę pogłowia trzody chlewnej.

Dzięki tym posunięciom w oparciu o doświadczenie zdobyte przez nasz kraj i bratnie kraje demokracji ludowej — Rząd postanowił nie rozszerzać systemu kartkowego lecz zlikwidować uciążliwy system zaopatrzenia bonowego i uporządkować stosunki rynkowe przez generalną regulację cen i płac.

Poważne rezerwy towarowe pozwalają okiełzać spekulację i zapewnić prawidłową dystrybucję towarów konsumpcyjnych i przemysłowych.

„Zniesienie systemu bonowego, regulacja cen i ogólna podwyżka płac oraz zniesienie ograniczeń w sprzedaży nadwyżek płodów rolnych przyczynią się do wzrostu wydajności pracy w przemyśle i rolnictwie, do lepszego zaopatrzenia ludności miejskiej w artykuły pochodzenia rolniczego, a pracującej ludności wiejskiej — w artykuły przemysłowe, do ograniczenia elementów kapitalistycznych, ukroczenia spekulacji, do umocnienia i zwiększenia siły nabywczej ludności pracującej miast i wsi, do zacieśnienia sojuszu robotniczo-rolniczego do stworzenia korzystniejszej bazy wyjściowej dla dalszego wzrostu gospodarki narodowej i stałej poprawy warunków materialnych ludności pracującej“...

Takie skutki niesie realizacja Uchwały.

Likwidując „urawnitówkę“ istniejącą w zaopatrzeniu bonowym — Uchwała powoduje wzrost wydajności pracy robotnika, a więc wzrost produkcji — podstawowy warunek wzrostu stopy życiowej.

Nowy układ cen i zniesienie ograniczeń w obrocie produktami gospodarki chłopskiej, po wykonaniu dostaw obowiązkowych, stanowi potężny bodziec dla zwiększenia towarowości gospodarstw rolnych, kryjących w sobie poważne, niewykorzystane rezerwy.

Działające w wyniku stosowania Uchwały bodźce spowodują szybsze przekształcenie Polski w kraj wielkiej metalurgii i wielkiej chemii, kraj silny gospodarczo.

Dalszy rozwój przemysłu i rolniczej bazy surowcowej pozwoli na rozwiązanie kwestii zaopatrzenia, tego zasadniczego zagadnienia naszego przemysłu.

Uchwała jest konsekwentną realizacją Programu Frontu Narodowego za którym głosował cały naród w dniu wyborów do Sejmu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

Realizacja tego programu następuje w ciągłej i nieprzerwanej walce z wrogimi siłami klasowymi, z agentami imperialistycznych wywiadów. Realizacja tego programu wymaga łamania przeszkód jakie stawiają nam elementy kułackie i spekulanckie w normalnym zaopatrzeniu ludności pracującej.

Taką przeszkodą był dotychczasowy układ cen i wypaczony obrót towarowy między miastem a wsią.

Przeszkody te pokonała Uchwała Rządu z 3 stycznia 1953 r.

Świadomi głębokiej słuszności Uchwały Rządu, skupieni pod sztandarami Frontu Narodowego pod kierownictwem wielkiego budowniczego Polski Ludowej Tow. Bolesława Bieruta zbudujemy wspólnie gmach Polski Socjalistycznej.

Organizacja zaopatrzenia kopalń węgla w części wymienne do maszyn górniczych

Powojenna historia polskich kopalń węgla kamiennego charakteryzuje się szybkim wzrostem mechanizacji poszczególnych elementów procesu wydobywania węgla. Obecnie posiadamy kilkakrotnie więcej, aniżeli w 1945 roku, wiertarek, młotów odbudowy, napędów przenośników gumowych i zgrzeblowych, ładowarek. Znacznie wzrosła również ilość wrębówek, elektrowozów i innych maszyn dołowych.

Tempo mechanizacji przemysłu węglowego rośnie nadal z roku na rok. Własne fabryki maszyn górniczych zapewniają dostawę odpowiedniej ilości maszyn, mocniejszych i bardziej wydajnych, aniżeli stosowane dotychczas w naszym górnictwie. Produkujejmy obecnie w kraju kombajny węglowe, ładowarki i rozmaitych typów wrębówki, a więc najbardziej nowoczesne maszyny górnicze, służące do mechanizacji ciężkich i pracochłonnych procesów urobku oraz ładowania węgla.

Wraz ze wzrostem parku maszyn górniczych narastało zagadnienie zaopatrzenia kopalń w części wymienne do tych maszyn. W pierwszym etapie próbowano opanować problem przez rozbudowę i odpowiednie wyposażenie kopalnianych warsztatów naprawczych. Następnie, gdy w latach 1946—1949 zostały zorganizowane, jako odrębne przedsiębiorstwa, w poszczególnych rejonowych zjednoczeniach przemysłu węglowego Główne Warsztaty Naprawcze; znaczną część remontów maszyn górniczych przeznaczono na te warsztaty.

W 1950 roku zarządzeniami Ministra Górnictwa została przeprowadzona specjalizacja Głównych Zjednoczeniowych Warsztatów Naprawczych i centralizacja napraw maszyn górniczych. Poszczególne Główne Warsztaty Naprawcze zajęły się remontem ściśle określonych typów maszyn górniczych. Części wymienne do remontowanych maszyn były dostarczane częściowo z właściwych fabryk maszyn górniczych, częściowo zaś produkowane na miejscu.

W zasadzie zakładano, iż do remontu maszyn górniczych produkowanych przez krajowe fabryki maszyn górniczych części wymienne będą dostarczane przez te fabryki, do remontu zaś importowanych maszyn górniczych będzie się również importować części wymienne. Warsztaty Naprawcze miały produkować części wymienne do nietypowych maszyn górniczych znajdujących się na kopalniach z okresu wojennego względnie przedwojennego.

W praktyce okazało się jednak, iż warsztaty naprawcze musiały produkować również części wymienne do typowych maszyn górniczych pochodzenia krajowego, a niekiedy i do maszyn importowanych. Było to spowodowane niedosta-

teczną produkcją części wymiennych przez krajowe fabryki maszyn górniczych, oraz odmową niektórych dostawców zagranicznych wysyłania do Polski części wymiennych.

Produkcja części wymiennych do typowych maszyn górniczych w warsztatach naprawczych jest niewątpliwie kosztowna, mało wydajna i niecelowa. Należało więc położyć kres temu stanowi rzeczy, gdyż kopalnie zaczęły odczuwać poważne trudności na odcinku remontu maszyn górniczych. Stan maszyn w ruchu zmniejszał się, a warsztaty były zawałone maszynami oczekującymi remontu.

Wydawało się, iż najprostrzym sposobem poprawienia tej sytuacji będzie zwiększenie planu produkcji części wymiennych w fabrykach maszyn górniczych. Praktyka wykazała, że samo podwyższenie planu nie wystarcza. Fabryki maszyn górniczych wykonały zwiększony plan części wymiennych w latach 1950—1951, lecz pomimo tego sytuacja poprawiła się tylko nieznacznie. Główną przyczyną tego stanu był fakt, iż zamówienia jakich dokonywały kopalnie i warsztaty naprawcze nie były dostatecznie realne i częstokroć zamówione części leżały bezużytecznie. Należy stwierdzić, iż kopalnie i warsztaty zamawiając części wymienne do maszyn górniczych z wielomiesięcznym wyprzedzeniem nie mają możliwości planować realnie. Realnie bowiem o potrzebnych do remontu częściach wymiennych można mówić dopiero po przyjęciu maszyny do warsztatu naprawczego. Wszelkie inne zestawienia, oparte na danych statystycznych za okres ubiegły, okazują się pożyteczne, gdy obejmują znaczną ilość zakładów, gdy działają prawa wielkich liczb. W ramach jednej kopalni, a nawet Zjednoczenia, zestawienia takie nie zdają egzaminu. Jeśli więc w latach ubiegłych wszystkie kopalnie zamawiały części wymienne, doprowadzało to do nadmiernych zapasów poszczególnych części na jednych kopalniach i do braku tychże części na drugich kopalniach. Zwiększenie produkcji części wymiennych w fabrykach maszyn górniczych tego stanu usunąć nie mogło tym bardziej, że przy zamówieniach wpływających z kilkudziesięciu kopalń i przy asortymencie części wymiennych obejmującym ok. 3500 pozycji, nie można było śledzić za produkcją i przestrzegać wykonania asortymentowego planu produkcji części wymiennych w każdej fabryce maszyn górniczych.

W celu ułatwienia kopalniom opracowania zaopatrzenia na części wymienne Ministerstwo Górnictwa przystąpiło w 1951 roku do sporządzenia informatora dla części wymiennych maszyn górniczych używanych w przemyśle węglowym

oraz do ustalenia normatywów zapasów tych części. Zostały powołane specjalne komisje, które opracowały dla każdej maszyny górniczej wykaz części wymiennych, zawierający katalogowe oznaczenie części, ilość sztuk w maszynie, materiał, ciężar, żywotność danej części w roboczo-godzinach oraz normatyw zapasu jako funkcję ilości maszyn w ruchu.

Tablica Nr 1 przedstawia jedną ze stron informatora. W rubryce „żywotność części w tysiącach roboczo-godzin średnio“ podano czas użytkowania części wymiennej do chwili jej zniszczenia lub nadmiernego zużycia. Żywotność tą podano przy założeniu pracy ciągłej na stanowisku próbnym, w warunkach odpowiadających pracy rzeczywistej i najwyższemu dopuszczalnemu obciążeniu. W wypadkach, gdy część wymieniana nie zużywa się na skutek pracy, a ulega jedynie przypadkowemu zniszczeniu lub też zagu-

bieniu, informator nie podaje żywotności części wymiennej przyjmując, iż jest ona nieoznaczalna. W tych wypadkach w rubryce żywotność znajduje się symbol „p“ — przypadkowe uszkodzenie, lub „z“ — zgubienie.

Normatyw zapasu części wymiennych obliczono dla pewnego założonego współczynnika wykorzystania maszyny i dla określonej ilości maszyn będących w ruchu. W wypadku, gdy ilość maszyn będących w ruchu nie zgadza się dokładnie z ilością podaną w rubrykach informatora, wówczas normatyw magazynowy wypośredkuje się rachunkowo.

Normatyw magazynowy części wymiennych z określoną żywotnością oblicza się według wzoru:

$$N_1 = \frac{A.W.B.T.}{D}$$

TABLICA Nr 1

Oznaczn. Katalogu fabr.
Katowicka Fabryka Sprzętu Górniczego
„MOJ“ WP 7

Powietrzna wiertarka ręczna
typ PWR — 700
seria: od sierpnia 49 do 15 lipca 50 r.

poz.	Katalogowy znak części	Ilość sztuk w masz.	N a z w a c z ę ś c i	Tworzywo	Ciężar kg/szt.	Żywotn. części w tys. rob. godz. średnio	Normatyw zapasu części w szt. dla współczynnika W = 0,166 ilości maszyn w ruchu				
							25	5	100	150	200
I. Części zamienne											
1	1-WP-701	1	Kadłub wiertarki	aluminium	2,75	p	3	4	5	6	7
2	2-WE-609	1	Kadłub przekładni	„	0,5	p	3	4	5	6	7
3	3-WP-703	1	Pokrywa kadłuba	„	0,285	p	3	4	5	6	7
4	4-WP-704	1	Cylinder	żeliwo	0,67	3,0	3	6	12	18	24
5	5-WP-705	2	Pokrywa cylindra	„	0,18	6,0	3	6	12	18	24
6	6-WP-706	1	Wirnik	stal	1,42	1,5	5	6	24	36	48
7	7-WE-736	1	Wałek wiertniczy z uzębieniem wewn. z=44 m = 1,5	stal „u”	0,655	0,4	23	45	9	135	180
8	9-WE-607	1	Kółka zęb. Z=11 m/1,5	„	0,07	0,4	23	45	90	135	180
9	11-WE-713 p. 1	1	Głowica świdra	„	0,375	1,5	6	12	24	36	48
10	13-WE-618	1	Pierścień odległ.	„	0,035	z	5	7	10	12	14
11	14-1-349 p. 10	1	Nakrętka złączowa	„	0,23	z	5	7	10	12	14
12	15-WP-715	1	Dźwignia zaworu	aluminium	0,035	p	5	7	10	12	14
13	16-WP-716	1	Popychacz zaworu	stal	0,009	z	5	7	10	12	14
14	18-1-349 p. 9	1	Łącznik	„	0,12	z	5	7	10	12	14
15	20-WP-720	1	Sprężyna	„	0,005	3,0	3	6	12	18	24
16	21-WP-721	1	Złącze	„	0,22	2,4	4	8	15	23	30
17	22-WP-700 p. 29	1	Pierścień zabezp.	„	0,003	z	5	7	10	12	14
18	23-WP-723	7	Skrzydółko	durtext	0,005	0,25	250	500	1000	1500	2000
19	25-WP-734	4	Kołek śruby z nakr. M—8	stal	0,016	z	10	14	20	25	28
20	28-WP-700 p. 28	1	Pierścień uszczeln.	filc.	0,003	1,5	6	12	24	36	48
21	29-WP-700 p. 30	2	Podkładka ogranicz.	stal	0,01	z	7	10	14	17	20
22	30-WP-736	1	Podkładka zabezp.	„	0,02	z	5	7	10	12	14
23	31-WP-741	1	Tulejka Ø 5/13×20	brąz	0,018	3,0	3	6	12	18	24
II. Łożyska toczne i dodatki											
24	6205	2	Łożysko kulk. jednorzęd.	stal	0,128	5,0	4	7	14	22	29
25	6203	2	Łożysko kulk. jednorzęd.	„	0,065	3,0	6	12	24	36	48
26	WP-700 p. 19	1	Kulka zaworu Ø 16	„	0,014	3,0	3	6	12	24	36
III. Części handlowe											
27	PN/M-82209	4	Wkręt z łbem stożkowym M6×20	stal	0,005	Normatyw zapasu wg obowiązuj. instrukcji materiałowych.					
28	PN/M-82211	1	Wkręt z łbem soczewk. M-6×29	stal	0,008						
29	PN/M-82008	4	Podkładka spręż. Ø 8,5	„	0,002						

U w a g a : 1) W drodze wyjątku uznano tu kadłub wiertarki jako część zamienną.
2) Dla poz. 1—3 przyjęto k = 0,5 zamiast ustalonego k = 1,0.

Oznaczenie liter:

A — ilość maszyn jednego rodzaju i typu, będących w ruchu

W — współczynnik wykorzystania maszyny

B — ilość danej części wymiennej w jednej maszynie

T — czasokres dostawy w dniach kalendarzowych

D — żywotność części w dniach przy założonej ciągłej pracy maszyny.

Żywotność części wymiennej w dniach oblicza się dzieląc żywotność w tysiącach roboczogodzin przez 24 godziny, zgodnie z założeniem oznaczenia.

Normatyw magazynowy części wymiennych z nieoznaczoną żywotnością oblicza się według wzoru:

$$N_2 = \sqrt{A.B.}$$

We wzorze tym oznaczenie zmiennych A i B jest identyczne jak we wzorze poprzednim.

Przy obliczaniu rocznego zużycia części wymiennych o określonej żywotności posługujemy się wzorem:

$$Z_1 = 7440 \frac{A.B.W}{G} + C$$

Oznaczenie liter:

Z_1 — roczne zużycie części wymiennych w sztukach

7440 — ilość godzin w roku przy założeniu 310 dni roboczych

A.B.W — jak w poprzednich wzorach

G — żywotność części wymiennej w godzinach przy założeniu pracy ciągłej.

C — dodatek na rozproszenie, odpowiadający ilości kopalń zużywających części wymienne do danej maszyny górniczej.

Przy obliczaniu rocznego zużycia części wymiennych o nieoznaczonej żywotności posługujemy się wzorem:

$$Z_2 = 4 \sqrt{A.B.} + C$$

Oznaczenie liter analogiczne jak w poprzednich wzorach.

Wydanie informatora i określenie prawidłowej metody obliczania zużycia i normatywu części wymiennych usprawniło na kopalniach w znacznej mierze sposób planowania zapotrzebowań na części wymienne do maszyn górniczych.

W pełni jednak wartość informatora została wykorzystana dopiero po scentralizowaniu problemu zaopatrzenia kopalń w części wymienne w jednej komórce. Komórką tą jest centralny magazyn części wymiennych do typowych maszyn górniczych stworzony z dniem 1.I.1952 r. zarządzeniem Ministra Górnictwa, w ramach Centralnego Zarządu Zaopatrzenia M.G. Centralny magazyn części wymiennych stał się wyłącznym dostawcą części wymiennych dla kopalń i warsztatów naprawczych.

W oparciu o dane statystyczne i informator dla części wymiennych planista centralnego magazynu planuje globalne zużycie każdego asortymentu części wymiennych oraz ustala normatyw magazynowy będący stałe na składzie w centralnym magazynie. Kopalnie lub warsztaty na-

prawcze zamawiają części wymienne w miarę wynikających potrzeb i w zasadzie winny je otrzymać niezwłocznie ze składu. Jeśli zasada ta w ciągu ubiegłego roku nie mogła być konsekwentnie przestrzegana to tylko ze względu na niewystarczającą produkcję części wymiennych przez fabryki maszyn górniczych. Sytuacja na odcinku produkcji części wymiennych ulega jednak stałej poprawie i można liczyć, iż w bieżącym roku zasada realizacji zamówień na części wymienne wprost ze składu centralnego magazynu będzie przestrzegana.

Centralny magazyn części wymiennych przejął z kopalń wszystkie ponadnormatywne zapasy części zamiennych do typowych maszyn górniczych, co pozwoliło na obniżenie stanów magazynowych na kopalniach i na lepsze wykorzystanie tych części.

Powstanie centralnego magazynu części wymiennych i jego działalność odbiły się dodatnio również na odcinku produkcji części wymiennych. Zamiast wielu zamawiających pojawił się jeden odbiorca części wymiennych, który mógł nadzorować i kontrolować produkcję fabryk maszyn, czego nie mogli robić oczywiście poszczególne kopalnie. Centralny magazyn części wymiennych sporządza kwartalne asortymentowe zamówienia, które stanowią podstawę operatywnych planów produkcyjnych fabryk maszyn górniczych. Centralny magazyn oraz dyrekcja Centralnego Zarządu Budowy Maszyn Górniczych kontrolują dekadowo przebieg produkcji części wymiennych w poszczególnych fabrykach maszyn górniczych, dzięki czemu sytuacja na odcinku produkcji, bardzo niezadowolająca na początku 1952 roku, pod koniec roku znacznie się poprawiła. W pierwszym kwartale 1952 roku fabryki maszyn górniczych dostarczyły magazynowi centralnemu ok. 150 ton części wymiennych do typowych maszyn górniczych, w drugim kwartale 200 ton, zaś w czwartym kwartale osiągnięto 300 ton. Niezadowolając przedstawia się jeszcze sytuacja na odcinku produkcji według asortymentów; na zapotrzebowanych bowiem 3174 pozycji asortymentowych fabryki dostarczyły tylko ok. 2000. Ale i na tym odcinku notujemy stale poprawę.

Na podstawie zeszłorocznego doświadczenia można z całą pewnością stwierdzić, iż scentralizowanie problemu zaopatrzenia przemysłu węglowego w części wymienne w jednej komórce pozwala na właściwe ustawienie planu produkcyjnego fabryk wytwarzających te części i na skuteczną kontrolę realizacji tego planu.

Centralny magazyn części wymiennych przejął także zaopatrzenie kopalń w części wymienne do maszyn górniczych pochodzących z importu. Również na tym odcinku wprowadzono centralne planowanie potrzeb i dostawy zza granicy są realizowane przez centralny magazyn. Kopalnie otrzymują potrzebne im części wymienne w miarę potrzeby; nie mogą one posiadać importowanych części wymiennych na składach kopalnianych.

Realizując konsekwentnie zasadę centralizacji napraw w poszczególnych Głównych Warsztatach

tach Naprawczych centralny magazyn dostarcza kopalniom tylko niektóre asortymenty części wymiennych. Podział części wymiennych na takie, które mogą być dostarczane wyłącznie Głównym Warsztatom Naprawczym i te, które można dostarczać również kopalniom jest dokonywany przez Departament Energo-Mechaniczny M. G. Podziału tego centralny magazyn w zasadzie przestrzega dopuszczając odchylenia w wyjątkowych wypadkach. Zasada zaś priorytetu dostaw dla Głównych Warsztatów Naprawczych jest przestrzegana ściśle.

Polepszenie zaopatrzenia Głównych Warsztatów Naprawczych w części wymienne wzmogło znacznie ilość wykonywanych remontów. Dla przykładu można podać, iż Głównie Warsztaty Naprawcze Bytomskiego Zjednoczenia P.W. specjalizujące się w naprawach wrębówek ścianowych, remontowały w pierwszym kwartale 1952 roku średnio 2—4 maszyny miesięcznie, w drugim kwartale 8—15 maszyn, obecnie zaś przekraczają 30 napraw miesięcznie.

Wzrost ilości remontowanych wrębówek ścianowych pozwolił na wprowadzenie niezmiernie ciekawej innowacji na kopalniach. Dla każdej kopalni obliczono ilość wrębówek niezbędną dla zaspokojenia potrzeb ruchu i dla rezerwy, każdą zaś wrębówkę ponad tę ilość bez względu na jej stan, przekazano Głównym Warsztatom Naprawczym Bytomskiego Zjednoczenia P.W. Obec-

nie w wypadku, gdy na kopalni uszkodzi się wrębówka ścianowa, zostaje ona niezwłocznie zastąpiona rezerwową, a uszkodzoną wrębówkę przesyła się do Głównych Warsztatów Naprawczych Bytomskiego Zjednoczenia P.W. Głównie Warsztaty odbierając uszkodzoną wrębówkę wydają równocześnie kopalni wrębówkę wyremontowaną ze swego zapasu. System ten jest stosowany w przemyśle węglowym od półrocza 1952 roku i zdaje dobrze egzamin. Gwarancją dobrego funkcjonowania tego systemu jest szybka naprawa wrębówek w Głównych Warsztatach i taki dopływ części wymiennych, który by zapewnił odpowiednią ilość remontów.

Mając dobre doświadczenia na odcinku wrębówek Ministerstwo Górnictwa dąży do rozszerzenia tej formy remontu na dalsze typowe maszyny górnicze.

Doświadczenia przemysłu węglowego wykazały niezbicie, iż trudny problem remontu typowych maszyn może być rozwiązany pozytywnie przez:

1) centralizację napraw poszczególnych typów maszyn w specjalizowanych warsztatach naprawczych;

2) centralizację zaopatrzenia w części wymienne w jednej komórce, która w oparciu o informator dla części wymiennych, planuje asortymentowo dostawy i kontroluje bieżąco produkcję w fabrykach maszyn.

Z ZAGADNIENIŃ REALIZACJI

KAROL SZONERT

Umowy planowe w zakresie materiałów budowlanych

Jeżeli wziąć pod uwagę, że podstawowymi założeniami umów planowych są mobilizacja i zdyscyplinowanie obu partnerów zawierających umowę, to paradoksalnym musi wydawać się fakt, że w tak podstawowej gałęzi gospodarki krajowej jak materiały budowlane, gałęzi która jest siłą rzeczy punktem wyjściowym dla wszelkich poczyniń w zakresie rozbudowy życia gospodarczego czy kulturalnego, nie zawarto dotychczas ani jednej umowy planowej.

Nieliczne umowy planowe, jakie w tej branży wystąpiły, dotyczyły zawsze bądź to artykułów, które nie są materiałami budowlanymi w ścisłym słowa znaczeniu, bądź też dotyczyły tej części masy towarowej, która przeznaczona była raczej na cele konsumcyjne, a nie na cele zaopatrzeniowe. Na odcinku budownictwa umowy planowe jak dotąd pozostają czystą, nie zapisaną kartą i nie zapowiada się na to, aby stan ten uległ poważniejszym zmianom w najbliższej przyszłości.

Ta paradoksalna sytuacja dotyczy zbyt ważnej gałęzi gospodarki krajowej, aby nie zasługiwała na głębszą analizę i naświetlenie, tym więcej, że paradoksalność ta jest tylko pozorna. Kardynalną przyczyną dla której umowy planowe nie występują dotychczas w zakresie materiałów budowlanych, jest to, że specyfika występująca w tej

branży jest zupełnie różna, niż w innych towarach, czy to konsumcyjnych, czy zaopatrzeniowych.

Zarówno w artykułach konsumcyjnych jak i zaopatrzeniowych można z mniejszą lub większą dokładnością ustalić z góry zarówno wielkość i rodzaj masy towarowej będącej do dyspozycji, jak i zlokalizować w czasie i przestrzeni wielkość i rodzaj potrzeb odbiorców. Inaczej przedstawia się sprawa w materiałach budowlanych.

Z uwagi na to, że budownictwo jest u nas limitowane przede wszystkim środkami materiałowymi nie zachodzi potrzeba analizowania wielkości produkcji materiałów budowlanych en bloc, a raczej występuje zagadnienie właściwego ustawienia asortymentowego, które to zagadnienie nie przedstawia z resztą poważniejszych trudności. W tych warunkach powiedzieć można, że ustalenie strony przychodowej bilansu materiałowego nie przedstawia w materiałach budowlanych większych trudności, niż te które normalnie występują w innych branżach.

Sytuacja przedstawia się gorzej po stronie rozchodowej bilansu.

Właściwe biura sprzedaży są zorientowane i to nawet dość dobrze, jaka globalna masa towarowa potrzebna będzie rocznie na zaspokojenie po-

trzeb kraju, i jak mniej więcej winna być podzielona asortymentowo; natomiast wiedzą one bardzo niewiele, gdy chodzi o pytanie w jaki sposób masa w rozbiciu asortymentowym ma być podzielona na poszczególnych odbiorców w czasie i przestrzeni. Na to pytanie biura sprzedaży nie są w stanie dać odpowiedzi w momencie, gdy zawierane są umowy planowe, a nie są w stanie dlatego że na to pytanie nie umieją dać odpowiedzi sami odbiorcy tj. budownictwo.

Brak odpowiednio wczesnej lokalizacji budów i dokumentacji technicznej, zmiany wynikające ze zmian limitów finansowych, wszystko to wzięte w sumie, powoduje, że realizacja naszego budownictwa ma w sobie jeszcze bardzo wiele cech żywiołowości, nie dającej się ująć w ramy działalności planowej.

Nie ulega dyskusji, że nie jest to dobrze i że byłoby lepiej, gdyby tego rodzaju wypadki nie zachodziły, skoro jednak zachodzą i nie jesteśmy w stanie ich zlikwidować, to nonsensem byłoby naginać rzeczywistość do przepisów, zamiast opracować przepisy, uwzględniające realne wymogi rzeczywistości.

Ktokolwiek miał możność bliższego obserwowania pracy biur sprzedaży w tych najbardziej deficytowych artykułach, jak cement czy cegła i widział ilość zmian i przerzutów zgłaszanych przez odbiorcę do pierwotnego tekstu rozdzielnika, ten z łatwością zrozumie jak bezpłodną i jałową pracą byłoby generalne wiązanie dostawców i odbiorców umowami planowymi z wszystkimi konsekwencjami z nich wypływającymi.

Jak obecnie wygląda praca tych biur sprzedaży, obojętne czy to pracujących w tranzycie rozliczanym, czy organizowanym?

Na pierwszy sygnał o trudnościach powstałych w produkcji czy to z powodu awarii, trudności wysyłkowych, czy innych, a sygnały te biura sprzedaży otrzymują natychmiast dzięki stałemu i bezpośredniemu kontaktowi z zakładami produkcyjnymi, biura sprzedaży stają wobec konieczności dokonania odpowiednich przerzutów swych zleceń z zakładu, który ich nie może wykonać, na zakład zastępczy.

Można na ogół powiedzieć, że przerzuty te dokonywane są z reguły w ciągu 24 godzin od chwili otrzymania wiadomości o powstaniu trudności, przy czym bardzo często, dla utrzymania ciągłości wysyłek, dyspozycje przerzutowe nie są wysyłane pocztą, lecz przez umyślnego, samochodem itp.

Improwizacja na całej linii, ale improwizacja zdrowa i słuszną, a przede wszystkim celowa, bo daje efekty i nie dopuszcza do przestojów w budownictwie.

Łatwo można sobie wyobrazić, jaki ogrom pracy należałoby dodatkowo, a niepotrzebnie włożyć w załatwienie wyżej cytowanych wypadków, gdyby sprzedawca i nabywca powiązani byli sztywnymi umowami, które każdorazowo trzeba zmieniać, i to z zachowaniem właściwego trybu postępowania i jak cała ta procedura odbiłaby się hamująco na sprawnym i szybkim załatwieniu sprawy.

Byłoby bezcelowe ukrywać, że ten stan rzeczy, panujący u odbiorców, stan zresztą przez nich zapewniony, wpływa do pewnego stopnia demoralizująco na kontrpartniera tj. na przemysł. Brak dopingu, w postaci zawarowanego umową oblige wypełnienia planu produkcyjnego powoduje, że niekiedy może, zbyt łatwo przechodzi się do porządku nad faktami niewypełniania planów produkcyjnych ilościowych, asortymentowych czy gatunkowych, aczkolwiek w interesie prawdy trzeba zaznaczyć, że w większości wypadków, a szczególnie w ceramice budowlanej, przyczyny niewypełnienia planów produkcyjnych leżą poza granicami możliwości działania przemysłu.

Naświetlwszy sytuację, jaka panuje u obu ewentualnych partnerów, należy się z kolei zastanowić, jakie jest praktyczne wyjście w warunkach istniejącej rzeczywistości. Skoro rzeczywistość panująca w branży materiałów budowlanych jest odmienna, niż w innych branżach, to byłoby bezcelowe usiłować ją wtłoczyć siłą w ramy przepisów pomyślanych dla innych warunków. Raczej wskazane wydaje się skonkretyzowanie celów do których się dąży i przeanalizowanie, które z nich i w jakim zakresie dadzą się zrealizować w istniejących warunkach.

Obserwacja wyników prac w okresie lat poprzednich zdaje się wskazywać na to, że na odcinku materiałów budowlanych najtrafniejszym rozwiązaniem byłoby zrealizowanie projektu jaki zrodził się na terenie Centrali Handlowej Materiałów Budowlanych, który to projekt, w grubszych zarysach, przedstawia się następująco:

1) Skoro w zakresie budownictwa trudne jest zrealizowanie pełnych zadań umów planowych tj. zagwarantowanie odbiorcy określonej masy towarowej, w określonym czasie i na określonym miejscu, należy dążyć do zagwarantowania jej globalnie dla rynku krajowego.

2) Skoro nie jest możliwe powiązanie konsumenta z producentem należy dążyć do zagwarantowania mu masy towarowej bez potrzeby wiązania się z określonym producentem.

3) Skoro konsumenci materiałów budowlanych tj. budownictwo nie jest w stanie sprecyzować w określonym czasie wszystkich swych potrzeb należy umożliwić im zagwarantowanie tej masy towarowej, potrzeba której jest niewątpliwa.

Realizacja powyższych założeń przedstawiała by się następująco:

Ad 1. Przemysł zawiera z biurem sprzedaży, będącym wyłącznym dystrybutorem danego artykułu, umowę gwarantującą, pod rygorami kar umownych, co najmniej pełne wykonanie i odbiór uzgodnionego rocznego planu produkcyjnego ilościowo, asortymentowo i gatunkowo.

Obligo ilościowe ciąży na centralnym zarządzie przemysłu podpisującym umowę i rozliczenie jest przeprowadzane w skali rocznej. Korzyści tego rozwiązania są jasne. Praca przemysłu w zakresie zawierania umów zredukowana zostaje do minimum, bowiem każdy centralny

zarząd przemysłu zawiera tylko jedną umowę na każdy artykuł.

Obie strony mają ułatwioną kontrolę czy i w jakim stopniu umowa została wykonana.

Rozwiązanie to daje się zastosować bez względu na to czy biuro sprzedaży pracuje w tranzyście rozliczanym czy organizowanym. Umową objęta zostaje cała produkcja przemysłu, co przy obecnym systemie umownym nigdy nie może mieć miejsca.

Kary umowne przewidziane w wypadku niewykonania planu produkcyjnego i to zarówno ilościowo, jak i asortymentowo i gatunkowo działają mobilizująco na przemysł na wszystkich jego szczeblach, a w szczególności zmuszają centralne zarządy do baczного czuwania na tym odcinku. Umowa taka powinna zawierać następujące elementy:

a) obligo dostawy i odbioru całej uzgodnionej produkcji rocznej, o ile to możliwe w rozbiciu na asortymenty i gatunki,

b) zastrzeżenie, że kwartalne plany, te ostatnie bezwarunkowo w rozbiciu asortymentowym i gatunkowym, nie mogą być w sumie niższe od planu rocznego,

c) obligo dostawy wzgl. odbioru ilości obciąża obie strony w skali rocznej,

d) odpowiedzialność za nieterminową dostawę jest fakultatywna tzn. występuje tylko w tych przypadkach, gdy biuro sprzedaży zostaje pociągnięte do odpowiedzialności z tego tytułu przez swego odbiorcę.

Kwestia odpowiedzialności za opóźnienie obłożenia zakładów produkcyjnych zleceniami przez biuro sprzedaży wymagałaby bliższego rozpracowania w zależności od specyfiki branżowej, która jest dość różna.

e) ustalenie wysokości kar umownych za niedostarczenie wzgl. opóźnienie,

f) ustalenie okoliczności powodujących zwolnienie z kar umownych, przy czym okoliczności te winny uwzględniać specyfikę branżową obu kontrahentów.

Ten ostatni warunek przyjąć należy za konieczny i nieodzowny, a to z uwagi na jego psychologiczne znaczenie. Jak to było zresztą do przewidzenia, odnośny przepis ustawy o umowach planowych zamiast działać mobilizująco, podziałał w kierunku wręcz odwrotnym. Było to typowe biurokratyczne „przesolenie“, i całkowite oderwanie się od życia.

Można a nawet trzeba być bardzo krytycznym i ostrożnym przy ocenie, jakie okoliczności mogą usprawiedliwić niewykonanie umowy, jednakże nie można powiedzieć ludziom wykonującym tę umowę, a więc ludziom tkwiącym w życiu praktycznym, że umowa zawsze musi być wykonana. Tego rodzaju polityka nie tylko nie daje zamierzonego efektu, lecz przeciwnie demobilizuje psychicznie jej wykonawców.

Ad 2. Doświadczenia poczynione z tymi nielicznymi umowami planowymi, które zawarte zostały w zakresie artykułów przeznaczonych na zaopatrzenie produkcji wykazały, że przemysł materiałów budowlanych nie jest jeszcze dostatecznie przygotowany do tego, aby wykonywać

umowy w formie obrotu bezpośredniego, tak, jak to przewiduje ustawa o umowach planowych tj. bez pośrednictwa właściwych biur sprzedaży, a na drodze bezpośredniego kontaktu producenta z konsumentem. Dlatego też wszystkie umowy zawarte na rok 1952 przewidują, iż realizowane one będą w formie tranzytu organizowanego przez właściwe biuro sprzedaży.

Na odcinku budownictwa sytuacja przedstawia się o tyle niepomyślniej, że trudności te występują nie tylko po stronie producenta, lecz również i to w stopniu znacznie ostrzejszym, po stronie konsumenta tj. budownictwa.

Próby, jakie czynione były w kierunku powiązania określonych jednostek budownictwa z określonymi zakładami produkcyjnymi nie zdały egzaminu życiowego i musiały być szybko zlikwidowane w interesie sprawnego przebiegu zaopatrzenia materiałowego.

Omawiana poprzednio płynność warunków zarówno w budownictwie, jak i w przemyśle materiałów budowlanych spowodowała, że za jedyną praktycznie możliwą formę wzajemnej współpracy uznano tranzyt organizowany.

Ciekawą ilustracją tego odcinka może być sprawa umów planowych w zakresie kamienia wapiennego. Umowy te wykonane zostały w 100%, jednakże ca 35% masy towarowej dostarczone zostało przez innych sprzedawców niż wytypowano w umowach szczegółowych, przy czym analiza wykazuje, że odchylenia te w przytłaczającej większości wypadków, powstawały na skutek trudności u odbiorcy. Ze strony dostawcy trudności te występują przede wszystkim w postaci niewykonania planów produkcyjnych oraz trudności otrzymania wagonów potrzebnych do przewozu. Ze strony odbiorcy trudności powstają zasadniczo z jednego tylko powodu, a mianowicie z powodu zmiany warunków produkcyjnych, jednakże należy pamiętać, że pod tym ogólnikowym pojęciem kryje się cały legion różnorodnych czynników, czego najlepszym dowodem jest fakt iż wyżej wspomniane odchylenie 35% rozkłada się mniej więcej następująco: 25% spowodowane przez odbiorcę, 10% przez dostawcę.

Mając na uwadze powyższe wyniki analizy łatwo można sobie wyobrazić, jakie odchylenia występowałyby na odcinku budownictwa, gdzie płynność warunków pracy jest niewspółmiernie większa niż w przemyśle o standardowej produkcji.

Aby nie być gołosłownym można przytoczyć, że cyfra zmian wprowadzonych do pierwotnych zamówień wynosi np. w Biurze Sprzedaży Cementu około 5.000 rocznie, zaś dla Biura Sprzedaży Ceramiki cyfra ta jest jeszcze większa. A nie należy zapominać, że zamówienia na cement składane są zaledwie na 20 dni przed miesiącem w którym ma nastąpić dostawa, a więc w terminie dosyć późnym, w którym zdawało by się wszyscy nabywcy mają ściśle określone i zlokalizowane potrzeby.

Łatwo można sobie wyobrazić, jak cyfry tych zmian zaczęłyby rosnąć, gdyby zacząć operować

dłuższymi terminami zamówień, co byłoby konieczne przy dzisiejszym typie umów planowych.

Przy umowach szczegółowych wzgl. bezpośrednich obecnego typu, każda zmiana pierwotnego zamówienia równa się zmianie wprowadzonej do umowy. Wystarczy pobeżnie tylko zapoznać się z przepisami o trybie wprowadzania zmian do zawartych umów, aby zrozumieć jaki ogrom pracy należałoby włożyć w te sprawy, dla załatwienia ich zgodnie z obowiązującymi przepisami i jak często względy formalne ujemnie oddziaływałyby na stronę merytoryczną.

W wyniku powyższych wywodów dochodzi się do przekonania, że najtrafniejszym, a kto wie czy nie jedynym wyjściem jest umożliwienie budownictwu zagwarantowania sobie masy towarowej, nie w drodze powiązania się z producentem, a przez związanie się z dystrybutorem.

Liczba umów zmniejszy się znakomicie, bowiem zamiast szeregu umów z poszczególnymi przedsiębiorstwami produkcyjnymi, wchodzić będzie w grę tylko jedna umowa z dystrybutorem.

Odpadną wszystkie późniejsze zmiany umów, jakie są nieuniknione przy powiązaniu nabywcy ze z góry ustalonym producentem.

Odbiorca może sobie zagwarantować masę towarową nawet w artykułach rozdzielanych kwartalnie, a więc najbardziej deficytowych, co jest zupełnie nieosiągalne przy dzisiejszym typie umów.

Wiążąc się z dystrybutorem, odbiorca może sobie zapewnić masę towarową określoną globalnie, tonażowo lub w innych jednostkach miary, bez potrzeby natychmiastowego rozbicia jej na asortymenty i gatunki. Umowa może przewidywać jedynie przybliżone limity rozbicia asortymentowego i gatunkowego i to jeszcze z prawem procentowo ustalonych odchyleń, przerzucając cały ciężar sprecyzowania asortymentu i gatunku na operatywne, późniejsze zamówienia. Ponadto nie jest wykluczone, że w niektórych branżach będzie można wprowadzić nawet dopuszczalność pewnego virement w zakresie rozbicia asortymentowego.

W rezultacie odbiorca otrzyma olbrzymią elastyczność, która w danym wypadku nie da się pomyśleć przy uprzednim powiązaniu go z producentem.

A jednocześnie ta elastyczność, nie tylko pożądana, ale wprost konieczna dla budownictwa, jak to wynika z wypowiedzi przedstawicieli resortów budownictwa na wszystkich konferencjach, nie tylko oszczędza pracy po stronie nabywców, ma ona również dobroczynne skutki po stronie dostawców czy to w przemyśle, czy w biurze sprzedaży, zwalnia je bowiem od olbrzymiej papierkowej roboty.

W zależności od aktualnych potrzeb i możliwości chwili, biuro sprzedaży dokona wszelkich przerzutów czy zmian bez naruszenia przez to zawartych umów, a więc bez potrzeby załatwiania z tym związanych formalności. Biuro będzie odpowiedzialne za wyszukanie dostawcy i to w drodze operatywnej, aby nie dopuścić do zahamowania dostaw.

Ze tego rodzaju model współpracy jest nie tylko możliwy, lecz da się z powodzeniem zastosować, tego najlepszym dowodem jest opinia, jaką w budownictwie cieszy się Biuro Sprzedaży Cementu. Rozprawdzając od przeszło dwóch lat cement na podstawie rozdzielników PKPG, przy czym rozdzielniki te, z reguły kwartalne, w pewnych okresach ustalone są jak rozdzielniki miesięczne, co wymaga jeszcze większej sprężystości i precyzji w wykonaniu, Biuro to tak dalece opanowało sytuację, że współpraca jego z budownictwem układa się harmonijnie i bez poważniejszych tarć.

System powiązania odbiorcy z dystrybutorem ma tę niezaprzeczoną przewagę nad systemem wiązania odbiorcy z producentem, że jeżeli nie anuluje całkowicie, to redukuje do minimum skutki wszystkich nieprzewidzianych komplikacji, jakie powstają po stronie odbiorcy w związku z zachodzącymi zmianami zapotrzebowania, zaś po stronie produkcji w związku z awariami, przejściowymi trudnościami wysyłkowymi itp.

Brak dostatecznego doświadczenia zarówno ze strony biur sprzedaży, jak i ze strony jego ewentualnych kontrahentów nie pozwala już obecnie przesądzać, czy umowy, jakie byłyby zawierane między nimi mogłyby być identyczne co do treści dla wszystkich branż, gdyż specyfika branżowa może wymagać w pewnych zakresach warunków specjalnych, wydaje się jednak, że podstawowe elementy takiej umowy mogą być jednolite dla wszystkich branż.

Umowa taka musiałaby zawierać między innymi następujące elementy:

a) Stwierdzenie, że realizacja umowy następuje drogą nabycia w przemyśle wzgl. drogą dostarczenia przez przemysł, zawsze na zlecenie biura sprzedaży, określonej masy towarowej, w określonym czasie.

W zależności od specyfiki branżowej, określić nie masę towarową miałyby miejsce bądź to w formie ogólnej, bądź w rozbiciu na asortymenty.

W razie określenia masy towarowej w formie ogólnej należy przewidzieć przybliżone rozbicie na asortyment z ew. prawem virement w z góry określonych granicach.

b) Wymienienie przez odbiorcę jednostek mu podległych, które będą realizowały umowę przez składanie zamówień do Biura Sprzedaży.

c) Określenie terminu składania zamówień.

d) Ustalenie zasady, że zmiana zamówienia wzgl. uruchomienie zamówienia wstrzymanego jest równoznaczne z nowym zamówieniem.

e) Ustalenie wysokości kar umownych za opóźnienie wzgl. niewykonanie złożonych zamówień.

Kary te muszą być zharmonizowane z karami przysługującymi biurze sprzedaży od przemysłu.

f) Ustalenie wysokości kar umownych za nieobłożenie w terminie zamówieniami przez powołane do tego jednostki, przy czym kara obciąża jednostkę podpisującą umowę.

g) Wprowadzenie zasady, iż kary za niewykonanie umowy ustalane są w skali rocznej lub

krótszej, jeśli umowa zawarta jest na czas krótszy niż rok.

h) Ustalenie okoliczności powodujących zwolnienie z kar umownych, przy czym okoliczności te winny być dostosowane do branżowej specyfiki obu kontrahentów.

Ad 3. Kardynalnym powodem dla którego budownictwo nie jest obecnie w stanie zawierać umów planowych, jest fakt, że jednostki obowiązane do zawierania umów planowych nie są w stanie, w czasie ustalonym, jako obowiązujący do zawierania umów planowych, skonkretyzować i zlokalizować swych potrzeb w przyszłym okresie czasu.

Tym niemniej budownictwo stoi wobec nie wiadomej nie wszędzie, a tylko na niektórych odcinkach swej pracy.

Tam gdzie lokalizacja i dokumentacja techniczna istnieje lub gdzie nawet przy braku dokumentacji technicznej budowa jest już rozpoczęta i ustalony jest jej charakter i rozmiar, tam budownictwo może ustalić swe zapotrzebowanie nie tylko w cyfrach globalnych, lecz również i szczegółowo, w rozbiciu na asortymenty i gatunki.

A w takim razie jakie istnieją przeszkody do umownego zabezpieczenia sobie masy towarowej na ściśle określony obiekt?

Ze strony merytorycznej żadne, zaś ze strony formalnej, jeśli nawet istnieją, to na pewno nie takie, których by przy dobrej woli nie można było usunąć.

Jeśli weźmiemy pod uwagę, że ściśle ustalenie potrzeb budownictwa będzie możliwe tylko dla pewnej części jego potrzeb ogólnych, to biuro sprzedaży prawie zawsze będzie dysponowało odpowiednimi luzami, nie objętymi umowami, aby móc w każdej chwili zawrzeć umowę na dostawę dla określonej budowy.

Umowy takie mogłyby być zawierane na rok lub na krótszy okres czasu, w miarę istniejących potrzeb.

Wydaje się, że koncepcja taka, kielkująca już zresztą na terenie naczelnich władz gospodarczych kraju, byłaby bardzo dogodna dla budownictwa, posiada bowiem w sobie elastyczność, tak niezbędną dla wydajności pracy budownictwa.

Budownictwo z jednej strony zapewniałoby sobie ciągłość dostaw na roboty szczególnie dla niego ważne, priorytetowe, a z drugiej strony miałoby pełną swobodę działania na odcinkach mniej ważnych. Mając możliwość pracy w drodze normalnych umów handlowych na odcinkach o mniejszym znaczeniu, mogłoby odpowiednio do zachodzących zmian regulować dopływ masy towarowej, bez obawy, że zmuszone będzie do odbioru masy towarowej której aktualnie nie potrzebuje, a odbiera jedynie w tym celu, aby uniknąć kar umownych, mimo pełnej świadomości, że towary te przerzuci na inne budowy.

Rozwiązanie takie, dogodne dla odbiorców, nie przedstawia jak wyżej powiedziano żadnych specjalnych trudności dla biura sprzedaży, przeciwnie zwiększa wolumen masy towarowej co do

której biuro posiada pewność planowego jej rozprowadzenia.

Należy przypuszczać, że przy tego rodzaju ujęciu sprawy nie będzie zachodziła potrzeba nakazywania umów, bowiem obustronne korzyści, jakie umowy te zapewnią kontrahentom, będą zupełnie wystarczającym bodźcem do ich zawierania.

Rozpatrzywszy to zagadnienie od strony merytorycznej pozostaje do wyjaśnienia, jak kształtuje się ono od strony formalnej.

W dyskusjach, jakie prowadzono nad powyższym naszkicowanym projektem wysuwane były następujące obiekcje:

a) Czy dopuszczalne jest zawieranie umowy o zbyt produkcji między przemysłem a biurem sprzedaży wobec faktu, że obaj partnerzy podlegają temu samemu ministerstwu?

b) Czy dopuszczalne jest zawieranie przez biuro sprzedaży umów z odbiorcami, mimo, że biuro sprzedaży pracujące w tranzycie organizowanym nie sprzedaje towaru, a jedynie pośredniczy w transakcji między sprzedawcą a nabywcą?

c) Jakie są formalne możliwości zrealizowania wyżej naszkicowanego rozwiązania w świetle obecnie obowiązującej ustawy o umowach planowych?

Wydaje się, że zastrzeżenie pierwsze nie przedstawia się zbyt groźnie. Skoro obie strony są jednostkami na pełnym rozrachunku gospodarczym, to nie powinny istnieć żadne przeszkody do zawarcia przez nie umowy, która w niczym nie zmienia ich zasadniczej działalności, a jedynie przewiduje sankcje karne na wypadek niewypełnienia obowiązków, które i bez tego ciążyą na obu kontrahentach.

Pewne trudności mogłyby powstać na tym tle, że obaj kontrahenci, lub jeden z nich jest jednostką budżetową, trudność ta jednak, natury wyłącznie formalnej, polega wyłącznie na znalezieniu odpowiedniej formuły prawnej i wydaniu odpowiednich zarządzeń. Jeśli naczelne władze gospodarcze doszłyby do wniosku, że naszkicowany powyżej projekt jest merytorycznie słuszny, to trudno sobie wyobrazić, aby nie został on zrealizowany z uwagi na trudności natury formalnej.

Drugie z kolei zastrzeżenie dotyczy wypadków, gdy biuro sprzedaży pracuje w tranzycie organizowanym. Z punktu widzenia prawnego biuro sprzedaży nie jest w tych wypadkach sprzedawcą, a tylko pośrednikiem, skoro jednak posiada ono wyłączność dystrybucji i producent nie może samodzielnie zawierać żadnych innych transakcji, niż zlecone mu przez dystrybutora, to przy dobrej woli można łatwo z faktu tego wyinterpretować uprawnienia dystrybutorów do zawierania samodzielnych umów z odbiorcami.

Sprawa ta nie jest zresztą bez precedensu. Jeśli dostawa „franco wagon stacja odbiorcza” rozumie się, jako wykonana na ryzyko odbiorcy, to trudno dopatrzeć się powodów, dla których biuro sprzedaży nie mogłoby zawrzeć z odbiorcą umowy, gwarantującej temu ostatniemu zapewnienie sobie jego zaopatrzenia, mimo, że rozli-

czenie finansowe przebiegać będzie innymi drogami.

Rozpatrywanie trzeciego zastrzeżenia przekracza ramy niniejszego artykułu, który miał za zadanie oznaczenie merytorycznej strony omawianego zagadnienia. Ustalenie w jakim stopniu wyżej podany projekt da się pogodzić z przepisami ustawy o umowach planowych jest sprawą, w przedmiocie której musieliby wypowiedzieć się, jeśli nie wyłącznie, to przede wszystkim prawnicy.

W wypadku, gdy opinia ta wypadła negatywnie, to i wówczas istnieją możliwości zrealizowania wyżej omawianego projektu, bez naruszenia ustawy o umowach planowych. Ustawa o umowach planowych daje Przewodniczącemu Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego prawo zwolnienia poszczególnych gałęzi życia gospodarczego od obowiązku zawierania umów planowych.

Umowy typu wyżej omawianego nie będą umowami planowymi w rozumieniu ustawy, będą instrumentem tak wygodnym i celowym dla budownictwa i biur sprzedaży, że na pewno zbędny będzie nakaz, a wystarczy uprawnienie do ich zawierania.

Jedynym odcinkiem, ze strony którego można by się liczyć z pewnymi oporami jest przemysł produkujący materiały budowlane, dla którego niewykonanie planu przestałoby być rzeczą ubolewania godną, a pociągałoby przykre konsekwencje kar umownych. Zobligowanie przemysłu do zawierania z biurami sprzedaży umów gwarantujących pełne wykonanie i odbiór wzajemnie uzgodnionego planu produkcyjnego nie powinno nastroczać żadnych formalnych trudności.

Na pozostałych odcinkach wystarczy zwolnienie budownictwa z obowiązku zawierania umów planowych i zalecenie zawierania umów typu wyżej opisanego, dla których można by ustalić pewną odrębną nazwę.

RACJONALNA GOSPODARKA MATERIAŁAMI

MARIAN STOJANOWSKI i MIECZYSLAW GELLETA

Aktualne zasady zbiórki szmat

Zbiórka szmat w Polsce nabiera zasadniczego znaczenia w okresie powojennym. Gospodarka socjalistyczna prowadząca do wykorzystywania wszystkich rezerw surowcowych postawiła zagadnienie zbiórki na właściwym poziomie.

W zbiorce szmat osiągnęte są z roku na rok coraz lepsze wyniki, które mimo wszystko nie zaspokajają jeszcze potrzeb przemysłu.

Procentowy wzrost skupu szmat w Planie 6-letnim w porównaniu z rokiem 1949 przedstawia się następująco:

Rok	%
1949	100,0
1950	112,8
1951	126,1
1952	175,6
1953	182,6
1954	186,0
1955	190,0

Zasadniczy wzrost skupu planowany jest do zrealizowania w roku 1952, przez co wskaźniki zbiórki doprowadzone zostaną do realnych możliwości zaplecza.

Aby zadania na tym odcinku mogły być zrealizowane wymagane jest zwiększenie wysiłków aparatu skupu w II półroczu b.r. Równolegle, ze strony społeczeństwa i kierownictwa zakładów pracy musi nastąpić zrozumienie znaczenia wartości szmat w dalszym ich wykorzystaniu w gospodarce narodowej.

Musi to nastąpić ze względu na to, że źródłem powstawania szmat są: gospodarstwa domowe, z których winno uzyskiwać się około 70% ogólnej ilości zbieranych szmat oraz zakłady pracy, które winny dostarczać pozostałe 30%.

Zbiórka szmat prowadzona jest przez aparat Centrali Odpadków Użytkowych oraz Zbiornice Spółdzielni Pracy działające na terenie miast, jak również Gminne Spółdzielnie „Samopomoc Chłopska” działające na terenie wiejskim.

Wprowadzenie nowej uchwały Prezydium Rządu

W dniu 4 czerwca 1952 r. Prezydium Rządu podjęło uchwałę w sprawie wzmożenia dostaw szmat i innych odpadków włókienniczych.

Uchwała ma na celu doprowadzenie gospodarki szmatami do właściwego stanu organizacyjnego, przez co uzyska się możliwość wykonania zadań nakreślonych planem 6-letnim. Wykonanie tych zadań da dalsze bardzo poważne ograniczenie importu szmat.

Zgodnie z uchwałą o gromadzeniu i zaopiarowaniu placówkom Centrali Odpadków Użytkowych podlegają do skupu zużyte i nienadające się do dalszego użytkowania wyroby wykonane z włókna pochodzenia zwierzęcego, roślinnego i włókien sztucznych a w szczególności:

- 1) odzież ochronna i robocza oraz umundurowanie z tkanin wełnianych i półwełnianych,
- 2) odzież ochronna i robocza oraz umundurowanie z tkanin bawełnianych i z włókien sztucznych,

3) artykuły bieliźniane i inne wyroby włókiennicze niewymienione w pkt. 1) — 2).

Obowiązek ten dotyczy w szczególności urzędów, przedsiębiorstw gospodarki społecznej oraz szpitali, hoteli, pensjonatów, domów wczasowych, internatów, żłobków, domów starców itp. instytucji.

Do dnia 1.IX.rb. szmaty były skupywane i kwalifikowane w zasadzie jako jeden asortyment

tw. „szmaty oryginalne“. Asortyment ten zawierał w sobie: włóczkę, trykoty, dzianiny, szmaty tkanin wełnianych, i półwełnianych łącznie z podszewką i innymi dodatkami, znajdującymi się przy części zużytej odzieży.

Ze szmat oryginalnych po przesortowaniu i pruciu otrzymano szereg gatunków szmat, które wg przeznaczenia kierowano do odnośnych przemysłów.

Dokonywanie zakupu w tej formie miało szereg stron ujemnych, które niekorzystnie wpływały na efekty ekonomiczne i tak:

a) źródło bez względu na zwartość szmat wysokogatunkowych otrzymywało cenę jednolitą tj. za „szmaty oryginalne“. Powodowało to brak zainteresowania do gromadzenia szmat wysokogatunkowych i odpowiedniego ich przechowywania i zabezpieczenia, co wpływało na niszczenie włókien na skutek zwilgocenia, zabrudzenia itp.

b) niska stosunkowo cena za „szmaty oryginalne“ nie była atrakcyjna dla ich posiadacza.

c) skupione szmaty wymagały sortowania

Cennik obowiązujący
do dnia 31.8.52 r.

Asortyment	Cena za 100 kg d/źródła posiad.
Szmaty oryg. niesort.	84.—
Oryginal wełniany	180.—
—	—
Szmaty jedwabne	54.—
„ lniane i ścinki	105.—
Ścinki wełn. i półw. nies.	300.—
„ bawełniane „	54.—
„ jedwabne	54.—
„ mieszane	30.—

Dokonana zmiana cennika, jak również daleko idące zróżnicowanie asortymentów będzie miało duże znaczenie dla przeprowadzenia właściwego skupu.

Wyodrębnienie z ogólnej puli szmat oryginalnych, szmat wysokogatunkowych, przedstawiających dużą wartość dla przemysłu wełnianego, jakimi są włóczka i szmaty wełniane, pozwoli na ściągnięcie z rynku dużych ilości szmat, które są w posiadaniu społeczeństwa oraz stworzy na przyszłość — z uwagi na ceny — odpowiednią atrakcyjność dla tych gatunków.

Ponadto skupywane szmaty będą w gatunku daleko lepszym od dotychczas skupywanych, chociażby z uwagi na to, że będą trafiały do miejsc skupu w przeważającej większości bezpośrednio z gospodarstw domowych a nie ze śmietników jak to miało miejsce dotychczas. Tym samym włókna skupionych szmat oraz ich stan nie będą ustępowały szmatom importowanym. Niezależnie od tego szmaty będą dostarczone w stanie już częściowo przesortowanym i poprutym, co z kolei

i prucia co powodowało zatrudnienia dużej ilości ludzi, wydłużony cykl obrotu, oraz znaczne manco, dochodzące do 4,3% ogólnej ilości.

Jak z tego wynika, straty ponoszone z tego tytułu były bardzo poważne.

Nowe ceny przy skupie szmat.

Uchwała Prezydium Rządu, wprowadzająca w życie nowy cennik oraz nowe warunki techniczne przy skupie szmat usuwa te wszystkie braki.

Zgodnie z nowym cennikiem, który obowiązuje od dnia 1 września 1952 r. zakup szmat dokonywany jest wg asortymentów poniżej wyszczególnionych.

Dla przedstawienia różnic samego ustawienia asortymentów w cenniku dotychczas obowiązującym w stosunku do nowego cennika podajemy tabelkę, która zobrazuje właściwość obecnego ujęcia tak w nomenklaturze asortymentów jak i w cenach.

Cennik obowiązujący
od dnia 1.IX.1952 r.

Asortyment	Cena za 100 kg d/źródła posiad.
Włóczki i trykoty wełn.	3000.—
„ „ półw.	2100.—
Szm. wełn. I gat. wyprute	1500.—
„ „ półw. I g.	750.—
Szm. wełn. i półw. II g. oraz I nierozprute	400.—
Szmaty oryg. niesort.	186.—
—	—
Szmaty bawełniane	54.—
„ szrencowe	36.—
„ sztucz. włókna	54.—
„ lniane niesort.	600.—
Ścinki lniane	105.—
„ wełn. półw. niesort.	300.—
„ bawełniane niesort.	54.—
„ sztucz. włókna	54.—
„ mieszane	30.—

pozwoli na oszczędności w robociznie oraz przyspieszy cykl obrotowy.

Zmiana klasyfikacji szmat i warunków techniczne

W związku z wprowadzeniem nowego cennika oraz klasyfikacji szmat przy skupie, wprowadzone zostały również nowe warunki techniczne, którym szmaty winny odpowiadać. Nowe warunki techniczne zawarte w instrukcji opracowanej w oparciu o § 7 uchwały Prezydium Rządu, zatwierdzonej przez Ministerstwo Przemysłu Lekkiego pismem z dnia 6.8.52 r. znak: ZBT-3-2665/52 z uwagi na ich zasadniczy charakter, pokrótce omówimy.

Zgodnie z § 4 instrukcji w sprawie warunków technicznych, posiadane szmaty i inne odpadki włókiennicze powinny być w miarę możliwości przygotowane do dostawy w stanie posegregowanym w sposób określony wymaganiami technicznymi. W zależności od stanu jakościowego dostarczanych do placówek skupu szmat i innych

odpadków włókienniczych, zostanie zastosowana odpowiednia cena.

Paragraf 5 Instrukcji określa warunki, jakim winny odpowiadać dostarczane szmaty, i tak:

1. Włóczki i trykoty wełniane.

Są to zużyte dzianiny wyrobu ręcznego i maszynowego z przędzy czysto wełnianej, czesankowej lub zgrzebnej. Włóczki i trykoty nie mogą zawierać przędzy manipulowanej z bawełną, lnem lub sztucznym włóknem.

Włókna wełny powinny być zdrowe, niezbutwiałe, nieprzeżnięte i niesfilcowane. Dżianina nie może być zanieczyszczona farbami, olejami, zapierzona, względnie trwale zabrudzona. Wszelkie cery, łaty, oblamowania tasiemki, dodatki z bawełny i innych rodzajów włókna, oraz zniszczone stopy z pończoch i skarpet powinny być dokładnie wyprute (dopuszczalne są tylko cery z przędzy wełnianej).

Jeżeli poszczególne części dzianiny są zszyte niciami niewęlnianymi, muszą być rozprute i pozbawione nici.

Również powinny być odprute (usunięte) wszelkie dodatki w postaci guzików, sprzączek, zatrzasków, haftek, ściągaczy, błyskawicznych zamków oraz usztywniaczy.

Za dostarczone włóczki i trykoty wełniane odpowiadające podanym warunkom dostawca uzyskuje za 100 kg cenę:

a) przy dostawie loco źródło posiadacza	3000.—
b) przy dostawie franco zbiornica punkt skupu	3600.—

2. Włóczki i trykoty półwełniane

Są to zużyte dzianiny wyrobu ręcznego i maszynowego z przędzy manipulowanej, półwełnianej — wełna z bawełną, sztucznym włóknem, lub lnem.

Włókna powinny być zdrowe, niezbutwiałe, nieprzeżnięte, niesfilcowane i niezapierzone.

Dżianina musi być pozbawiona wszelkich dodatków twardych jak guzików, sprzączek, zatrzasków, haftek itp.

Wszelkie cery, łaty, oblamowania, tasiemki, dodatki z bawełny i innych rodzajów włókna oraz zniszczone stopy pończoch i skarpet winny być dokładnie wyprute (dopuszczalne są cery tylko z przędzy wełnianej i manipulowanej).

Włóczki i trykoty wełniane i półwełniane wg poz. 1 i 2 występują w postaci: swetrów, pulowerów, bluzek, kamizelek, bielizny ciepłej, chustek, beretów, czapek, szalików, rękawiczek, skarpet, rybackich pasów nabrzuszných, serwet itp.

Włóczki i trykoty o zdrowym włóknie jednak nie odpowiadające wyżej wyszczególnionym wymaganiom, a więc: nierozprute, niepozbawione dodatków twardych, oblamowań itp. względnie, powierzchownie zabrudzonych, klasyfikować należy do asortymentu szmat wełnianych i półwełnianych gat. II.—

Za dostarczone włóczki i trykoty półwełniane odpowiadające podanym warunkom dostawca uzyskuje za 100 kg. cenę:

a) przy dostawie loco źródło posiadacza	2100.—

b) przy dostawie franco zbiornica punkt skupu	2500.—

3. Szmaty wełniane I gat. wyprute.

Są to zużyte tkaniny z przędzy 100% wełnianej, czesankowej lub zgrzebnej o różnych barwach, pochodzące z poprutej odzieży cywilnej, umundurowania wojskowego, z sukna, czesanki i tybetu.

Włókna tkaniny powinny być zdrowe, niezbutwiałe, niezgnięte i niesfilcowane. Tkanina nie może być zanieczyszczona farbami, olejami wzgl. trwale zabrudzona. Szmaty klasyfikowane do gat I muszą być dokładnie rozprute po wszystkich szwach i szwy oczyszczone z resztek nici.

Szmaty te nie mogą zawierać przestębnowanych części jak paski, patki, części kołnierza, klap z wyszytymi działkami do guzików itp.

Poza tym muszą być pozbawione dodatków twardych jak guzików, haftek, zatrzasków itp. Wszelkie cery, łaty, oblamowania, tasiemki, dodatki z bawełny, jedwabiu i innego rodzaju włókna, muszą być dokładnie wyprute.

Za dostarczone szmaty wełniane odpowiadające podanym warunkom dostawca otrzymuje za 100 kg cenę:

a) przy dostawie loco źródło posiadacza	1500.—
b) przy dostawie franco zbiornica punktu skupu	1750.—

4. Szmaty półwełniane gat. I — wyprute.

Są to zużyte tkaniny z przędzy manipulowanej półwełnianej (wełna z bawełną, ze sztucznym włóknem lub lnem) o różnych barwach pochodzące z odzieży wg. handlowego określenia 60% i 80% oraz z koców. Szmaty klasyfikowane do gat. I muszą odpowiadać tym wszystkim warunkom, o których była mowa wg poz. 3 i 4.

Szmaty wełniane i półwełniane wg. poz. 3 i 4 występować mogą w jakiejkolwiek postaci z wyjątkiem szmat wełnianych i z tkanin technicznych. Szmaty wełniane i półwełniane nie odpowiadające wyżej określonym wymaganiom, nie pozbawione dodatków twardych, oblamowań i mocno wytarte klasyfikować należy do asortymentu szmat wełnianych i półwełnianych gat. II.

Za dostarczone szmaty półwełniane odpowiadające podanym warunkom dostawca otrzymuje za 100 kg cenę:

a) przy dostawie loco źródło posiadacza	750.—
b) przy dostawie franco zbiornica punkt skupu	850.—

5. Szmaty wełniane i półwełniane II gat. oraz gat. I nierozprute.

Są to tkaniny zużyte i dzianiny wełniane z przędzy czesankowej lub zgrzebnej oraz tkaniny i dzianiny półwełniane z przędzy manipulowanej (wełna z bawełną, sztucznym włóknem lub lnem).

Szmaty te nie mogą być zaoliwione, zanieczyszczone farbami, zwłaszcza olejami, odrażająco brudne itp.

Szmaty klasyfikowane do gat. II mogą być niepoprute i niepozbawione dodatków twardych jak

guziki, sprzączki itp. oraz mogą zawierać przy-
szyte podszewki, kieszenie i inne dodatki kra-
wieckie. Mogą również występować w postaci ca-
łych płaszczy, marynarek, spodni, kamizelek,
czapek itp.

Do tego asortymentu szmat mogą być klasyfi-
kowane wełniane i półwełniane tkaniny technicz-
ne, jak, suszniki papiernicze, niektóre wełniane
tkaniny filtracyjne o ile nie są mocno zanieczysz-
czone i zaoliwione.

Szmaty wełniane i półwełniane nie odpowia-
dające wyżej wyszczególnionym warunkom gat.
II jak np. o słabym włóknie, szwy, tkaniny plu-
szowej, wełniane i półwełniane, dywany, chodni-
ki dywanowe i kilimy również wełniane i półweł-
niane niezbyt wytarte, zbrudzone i zniszczone
klasyfikować należy do szmat oryginalnych, nie-
sortowanych.

Za dostarczone szmaty wełniane i półwełniane
gat. II odpowiadające podanym warunkom do-
stawca uzyskuje za 100 kg cenę:

a) przy dostawie loco źródło posia-
dacza	400.—
b) przy dostawie franco zbiornica
punkt skupu	460.—

6. Szmaty lniane niesortowane.

Są to tkaniny, w rzadkich wypadkach również
i dzianiny, z włókna lnianego, lniano-konopnego,
lub konopnego — surowe i bielone oraz kolorowe.

Włókna tkaniny wzgl. dzianiny powinny być
niezbutwiałe i niezgnile. Tkanina nie może być
zanieczyszczona farbami, olejami wzgl. trwale
zabrudzona.

Dodatki obcych tkanin bawełnianych, jedwab-
nych w większych rozmiarach jak np. całe pod-
szewki odzieży, powinny być wyprute. Szmaty
klasyfikowane do tego gatunku występują w po-
staci ubrań wiejskich i odzieży letniej, bielizny,
obrusów, serwet, ręczników, ściereczek, przeście-
rań, poszewek, ekwipunku wojskowego i spor-
towego (plecaki, chlebaki, namioty) następnie
odzieży roboczej lnianej, plandek nieimpregno-
wanych oraz z włókien lniano-konopnych, lub
konopnych — worki, derki, chodniki itp.

Za dostarczone szmaty lniane odpowiadające
podanym warunkom dostawca otrzymuje za
100 kg cenę:

a) przy dostawie loco źródło posia-
dacza	600.—
b) przy dostawie franco zbiornica
punkt skupu	740.—

7. Szmaty bawełniane niesortowane.

Są to odpadki tkanin, dzianin i wyrobów koron-
karskich o różnych barwach, występujące w po-
staci zużytej odzieży cywilnej, roboczej jak bluz
drelchowych i płóciennych, spodni, kombine-
zonów, płaszczy drelchowych i płóciennych,
fartuchów, czapek, chustek, kołder, ręczników,
serwet, firanek, bluz i spodni watowanych, bie-
lizny osobistej i pościelowej itp.

Włókna tkanin i dzianin powinny być zdrowe,
niezbutwiałe, niezgnile. Tkanina nie może być
zanieczyszczona farbami i olejami wzgl. trwale
zabrudzona.

Do tego asortymentu należy klasyfikować
również szmaty półwełniane z włókien manipulo-
wanych (bawełna ze sztucznym włóknom).

Za szmaty bawełniane płacone są ceny za
100 kg.

a) przy dostawie loco źródło posia-
dacza	54.—
b) przy dostawie franco zbiornica
punkt skupu	100.—

8. Szmaty ze sztucznego włókna — jedwab, textra, argona.

Są to tkaniny i dzianiny z przędzy włókien
sztucznych występujących w postaci odzieży,
bielizny, pończoch, skarpet, i innych wyrobów.
Tkaniny powinny być o zdrowym włóknie, nie-
zbutwiałe i niezgnile.

Tkaniny i dzianiny nie mogą być zanieczysz-
czone farbami, olejami, wzgl. trwale zanieczysz-
czone.

9. Szmaty szrencowe (wybrakowane)

Są to szmaty tkane i dziane w różnych asor-
tymentach, wełniane, półwełniane, bawełniane,
lniane (z wyjątkiem szmat ze sztucznego włókna
i jutowych), brudne, również „śmietnikowe“
zbutwiałe o skruszonym włóknie, pokryte pleśnią,
powierzchniowo splamione farbami, lecz nieprze-
sycone oliwą.

Szmaty szrencowe nie mogą zawierać odpad-
ków jutowych, filcowych, tkanin i dzianin z włó-
kien sztucznych, szmat zaoliwionych, impregno-
wanych i podgumowanych oraz tkanin z włókien
koksowych (chodniki).

10. Szmaty oryginalne — niesortowane.

Są to wszelkie tkaniny i dzianiny zawierające
różne gatunki szmat wełnianych, półwełnianych,
bawełnianych, lnianych, z włókien sztucznych.
Występują one w różnym asortymencie jak:
włóczki, trykoty, tybety, czesanki, sukna nieobro-
bione i nieprute. Szmaty te powinny zawierać
około 20% tkanin i dzianin wełnianych i półweł-
nianych w wyżej wymienionych asortymentach
wzgl. o mniejszym procencie szmat wełnianych,
o ile zawierają tkaniny lniane bądź szmaty na
czyściwo.

W szmatkach oryginalnych dopuszczalne jest
również występowanie do 5% szwów z odzieży
wełnianej i półwełnianej. Szmaty oryginalne po-
winny być wolne od zanieczyszczeń i nieużytków
oraz wyodrębnionych gatunków odpadków jak:
juta, wszelkie filce, tkaniny impregnowane i gu-
mowane, szmaty zaoliwione, inlekt zanieczysz-
czony pierzem.

Wszystkie wymienione gatunki szmat, zgodnie
z warunkami dostaw i odbioru zawartymi w roz-
dziale III instrukcji § 6 powinny być zbelowane
lub opakowane w workach albo powiązane w taki
sposób, aby umożliwić łatwość transportu i prze-
ładunków.

§ 7 rozdziału III wspomnianej instrukcji mówi,
że dostawcy zobowiązani są do przekazywania
szmat i innych odpadków włókienniczych swoimi
środkami transportowymi, jeżeli posiadają do
dyspozycji własny tabor mechaniczny lub konny.

Dostarczone ilości wspomnianych odpadków
środkami transportowymi dostawców powinny

być w całości odebrane przez placówki skupu odpadków użytkowych.

Przedsiębiorstwa, zakłady i instytucje nie posiadające własnych środków transportowych są zobowiązane do powiadomienia najbliższej położonej placówki skupu odpadków użytkowych o przygotowaniu do odbioru szmat i innych odpadków włókienniczych. Postawione do dyspozycji ilości tych odpadków powinny być odebrane przez placówkę skupu w terminie 15 dni.

Opakowanie szmat i innych odpadków włókienniczych nie może przekraczać 3% ogólnej wagi brutto. Przy odbiorze tych odpadków w placówkach skupu obowiązuje zasada określenia wagi netto. Od wagi brutto będzie potrącona tara 3% na opakowanie.

Z powyższego wynika, że dostawca (posiadacz) ma możliwość sprzedania posiadanych szmat wg. określonej klasyfikacji uzyskując odpowiednią zapłatę.

Akcja wymienna

Ze sprawą wprowadzenia nowego cennika oraz nowych warunków technicznych wiąże się sprawa akcji wymiennej, którą wprowadzona została w oparciu o § 7 pkt. 4 uchwały Prezydium Rządu.

Wprowadzenie akcji wymiennej ma na celu intensyfikację skupu. Akcją wymienną objęte zostały wszystkie gatunki szmat z wyjątkiem szmat szrenkowych i sztucznego włókna. W wymianie stosowanej przy zakupie szmat z gospodarstw domowych, posiadacz otrzymuje za dostarczone szmaty część należności w gotówce, natomiast pozostałą część w artykułach przemysłowych.

Do akcji wymiennej wprowadzono artykuły przemysłowe z branży włókienniczej, ceramicznej, galanterijnej i metalowej.

Obowiązek dostaw i ich ewidencji

Wszystkie jednostki wymienione w § 2 uchwały Prezydium Rządu zobowiązane są do zaofiarowania do skupu odpadki określone w § 1 ust. 1 Uchwały, przynajmniej w następujących ilościach w stosunku do wagi zakupionych artykułów dla danego zakładu:

1) Odzież ochronna i robocza oraz umundurowanie z tkanin wełnianych i półwełnianych w ilości 40%.

2) Odzież ochronna i robocza oraz umundurowanie z tkanin bawełnianych, lnianych i włókien sztucznych w ilości 50%.

3) Artykuły bielizniane i inne, wyroby włókiennicze niewymienione w pkt. 1 (— 2) w ilości 40%.

Podstawą do obliczenia ilości, o których mowa w ust. 1 jest ta część artykułów, która znajduje się w użytkowaniu zakładu, z wyłączeniem tej, która została oddana na własność pracownikom.

Jak z tego wynika, artykuły przekazywane odpłatnie pracownikom zatrudnionym w danej instytucji wyeliminowane są z obowiązku ich procentowego zwrotu.

Ilości artykułów wydanych do użytkowania oraz ilości artykułów zużytych, przekazanych placówkom skupu w postaci szmat winny być objęte dokładną ewidencją.

Wzór ewidencji został przesłany poszczególnym resortom, przez PKPG Dep. Zaop. i Bilansów Materialowych przy piśmie z dnia 25.VII.1952 r. znak: B19-A-18-9.

Jednocześnie we wspomnianym piśmie Departament ustalił wytyczne odnośnie opracowania przez resorty zarządzeń wykonawczych do uchwały Prezydium Rządu.

W wytycznych Departament podał, że w terminie do dnia 15 września 1952 r. resorty winny ustalić termin pierwszego przeglądu wyrobów włókienniczych. W związku z tym omówimy bliżej sposób zaprowadzenia ewidencji i metodę przeprowadzania kolejnych przeglądów.

Ewidencja wydanych artykułów do użytkowania oraz dostaw do zbiornic COU powinna być zaprowadzona w specjalnych książkach ewidencyjnych o ponumerowanych stronach.

Wzór jednej strony ewidencji ustalony przez Dep. Zaop. i Bil. podajemy poniżej.

1. Określenie materiału — **bluza sukienna** — Rok oddania do użytku — 1949

2. Czasokres użytkowania — 3 lata. Rok zwrotu — 1952

3. % podlegający zwrotowi — 40%.

Województwo	Wskaźnik zbiórki na 1 pracu- jącego		Województwo	Wskaźnik zbiórki na 1 pracu- jącego	
	miasta	wsie		miasta	wsie
	kg			kg	
Białystok	0,60	1,80	Olsztyn	0,60	1,20
Bydgoszcz	0,60	1,20	Opole	0,60	1,20
Gdańsk	0,60	1,20	Poznań	0,60	1,20
Katowice	0,60	0,90	Rzeszów	0,60	0,60
Kielce	0,60	0,60	Szczecin	0,60	1,20
Koszalin	0,60	1,20	Warszawa	0,60	1,20
Kraków	0,60	0,60	Wrocław	0,60	1,20
Lublin	0,60	1,20	Ziel. Góra	0,60	1,20
Łódź	0,60	1,20			

Kolejne przeglądy artykułów włókienniczych

Paragraf 5 pkt. 1 ust. 1 Uchwały zobowiązuje do ustalenia kolejnych przeglądów artykułów włókienniczych w celu eliminowania tej części artykułów, która po zakwalifikowaniu ich jako niezdatnych do dalszego użytkowania może być przekazana COU. Wytyczne Dep. Zaop. i Bil. Mat. PKPG wskazują, iż pierwszy kolejny przegląd winien się odbyć do dnia 15. IX.1952 r.

Wskazaniem by było aby następne kolejne przeglądy odbywały się w ostatnim dniu każdego kwartału.—

Artykuły zakwalifikowane podczas przeglądu do szmat, winny być w terminie 15 dni od daty przeglądu przekazane lub zgłoszone do odebrania do placówek skupu — (§ 5 pkt. 1 ust. 1 Uchwały).

Pierwszy kolejny przegląd jaki miał miejsce do dnia 15.IX.1952 r. objął wszystkie artykuły będące bądź w użytkowaniu, bądź stanowiące rezerwy w zakładach pracy z lat ubiegłych, do dnia przeglądu. Na dostarczone do placówek skupu COU ilości zakład dostarczający winien

posiadać dowód dostawy, który stanowi podstawę zapisu.

Wszystkie jednostki organizacyjne wymienione w § 2 Uchwały dokonują dostawy szmat względnie zgłoszeń do odbioru do tych placówek, z którymi podpisały karty ewidencyjne (rodzaj umowy) na zbiórkę makulatury. Wyłącznie jednostki podległe MON, MBP i SP dokonują dostawy tylko do Państwowych Zbiornic Wojewódzkich COU, wzgl. podzbiornic państwowych działających w powiatach.

Zbiórka z gospodarstw domowych

W uchwale Prezydium Rządu nie pominęto też i sprawy zbiórki szmat z gospodarstw domowych. Zgodnie z § 4 uchwały Prezydium Rad Narodowych wszystkich szczebli zobowiązane zostały do przeprowadzenia kontroli przebiegu i realizacji planów zbiórki przez wydziały branżowe i organy inspekcji prezydiów rad narodowych.

W tym celu prezydium rad narodowych zobowiązane zostały do wyznaczenia, pracownika odpowiedzialnego za właściwą gospodarkę odpadkami.

W związku z tym prezydium rad narodowych mają uprawnienia do wnikania w gospodarkę szmatami w zakładach pracy.—

Uchwała zaleca również wprowadzenie wskaźników zbiórki na 1 mieszkańca w mieście w wysokości 0,05 kg miesięcznie. Zbiórkę szmat z gospodarstw domowych winny przeprowadzać Komitety Blokowe.—

r o k 1949			r o k 1952			
Oddano do użytkowania			Dostarczono do zbiornicy odpadków			
Data	I l o ś ć		L.p.	Data	Ilość	Nazwa i adres zbiornicy
	szt.	kg				
1949	1000	1500	1	1.7	200	
			2	1.10	200	
			3	1.12	200	
		1500x)			600	

x) wg, komisyjnego oszacowania wagi w dn.....

Mgr EUZEBIUSZ BASIŃSKI

Bilans przedsiębiorstwa wytwórczego (artykuł szkoleniowy)

Bilans księgowy socjalistycznego przedsiębiorstwa wytwórczego jest podstawowym dokumentem sprawozdawczości finansowej, charakteryzującym na pewien określony moment jego produkcję środków. Obrazuje on mianowicie stan środków materialnych przedsiębiorstwa na pewien dzień — z reguły na koniec roku, kwartału lub miesiąca — oraz wyniki finansowe jego działalności (w postaci zysku lub straty) za ubiegły okres sprawozdawczy.

Bilans jest rezultatem rachunku gospodarczego, prowadzonego przez przedsiębiorstwo w ra-

Wytyczne P.K.P.G. idą w kierunku zalecenia zakładom pracy przeprowadzania zbiórki szmat wśród pracowników na terenie zakładów pracy, w porozumieniu ze związkami zawodowymi. Ustalenie wskaźników zbiórki na jednostkę ma na celu rozwinięcie szerokiej akcji premiowego współzawodnictwa.

Dla tych zakładów które będą w możności przystąpić do zbiórki od pracowników na terenie zakładów pracy, a tym samym włączyć się do premiowego współzawodnictwa w zbiórce, podajemy wskaźniki zbiórki ustalone dla poszczególnych województw.

Wskaźniki w podanej wysokości stosowane są również w zbiórce prowadzonej z gospodarstw domowych przez Komitety Blokowe.—

Uwagi końcowe

§ 10 uchwały upoważnia Centralę Odpadków Użytkowych do przeprowadzania kontroli wykonania postanowień Uchwały przez jednostki, o których mowa w § 2. Jednostki te zobowiązane są udostępnić upoważnionym przedstawicielom COU odnośne materiały i udzielać uzupełniających informacji.

Zgodnie z § 14 o ujawnionych przypadkach niestosowania się do obowiązujących przepisów o obrocie i gospodarowaniu odpadkami użytkowymi należy zawiadamiać władze powołane do ścigania przestępstw lub orzekania o karze.—

W powyższym artykule staraliśmy się wyczerpać najważniejsze zagadnienia związane z gospodarką szmatami i innymi odpadkami włókienniczymi w powiązaniu ich z uchwałą Prezydium Rządu z dnia 4.6.1952 r., która reguluje całość obrotu.

Właściwe zrozumienie roli i znaczenia surowca wtórnego jakim są szmaty, tak przez społeczeństwo jak i przez kierownictwo zakładów pracy pozwoli na podniesienie stopnia zaopatrzenia przemysłu Polski Ludowej w surowce krajowe i ograniczy zbędne wydatki dewiz na szmaty importowane.

Efekty na tym odcinku mogą być osiągnięte przy wprowadzeniu racjonalnej gospodarki szmatami w zakładach pracy, przy pełnym zrozumieniu wagi zagadnienia i sumiennym wykonywaniu obowiązków określonych uchwałą.—

biega kolejno przez stadium zaopatrzenia (środki pieniężne przechodzą w środki produkcji — sfera obiegu), następnie stadium produkcji (środki produkcji przechodzą w gotowy produkt i powstaje nowa wartość) i na koniec stadium zbytu (gotowa produkcja czyli towar przechodzi znowu w środki pieniężne — sfera obiegu). Ten proces krążenia środków, będący wyrazem rozszerzonej reprodukcji socjalistycznej, odbywa się ciągle, bez przerwy i dlatego w danym określonym momencie znajduje się w każdym przedsiębiorstwie część środków bądź w sferze obiegu czyli w fazie zaopatrzenia i zbytu, bądź też w sferze produkcji.

Bilans przedsiębiorstwa skonstruowany jest w postaci tablicy, złożonej z dwu części: część lewa zawiera aktywa przedsiębiorstwa, część prawa jego pasywa. W aktywach wykazany jest skład środków materialnych przedsiębiorstwa, ich rozmieszczenie. Aktywa ukazują zatem remanenty środków na poszczególnych etapach procesu krążenia w pewnym czasie, a więc zapasy środków trwałych, materiałów, produkcji gotowej i niezakończonych, środków płatniczych i należności (rozrachunków) u odbiorców, dostawców i innych jednostek. W aktywach również wskazane są środki, utracone przez przedsiębiorstwo w danym okresie na skutek niewłaściwej gospodarki (straty) względnie na skutek przekazania określonych składników do budżetu państwa (środki odprowadzone). Pasywa natomiast wskazują źródło pochodzenia tych środków, oraz ich celowe przeznaczenie. W pasywach znajdujemy również zyski i środki otrzymane z budżetu.

Ponieważ w bilansie zarówno aktywa jak i pasywa przedstawiają te same składniki materialne przedsiębiorstwa, muszą być obie strony bilansu zrównoważone. Różnica bowiem leży tylko w charakterystyce środków jakimi przedsiębiorstwo dysponuje: strona aktywna bilansu charakteryzuje ich działanie w procesie reprodukcji, podczas gdy strona pasywna odzwierciedla ich zwrotną lub bezzwrotną, stałą lub czasową formę przydziału na potrzeby przedsiębiorstwa.

Dla zrozumienia bilansu ważna jest klasyfikacja środków przedsiębiorstwa z ekonomicznego punktu widzenia, przeprowadzona przez radzieckich teoretyków księgowości na podstawie założeń marksizmu-leninizmu. Przejrzyście ujęcie tej klasyfikacji przedstawia A. J. Sumcow¹⁾.

Według ich składu i rozmieszczenia środki przedsiębiorstwa dzielą się na:

1. Środki produkcji:
 - a) środki pracy
 - b) przedmioty pracy
2. Środki obiegu:
 - a) uczestniczące w obiegu
 - b) obsługujące obieg
3. Środki przeznaczone na potrzeby mieszkaniowe, i inne kulturalno-bytowe
4. Środki odprowadzone.

¹⁾ A. J. Sumcow — „Kurs buchgałterskiego uczniota”. Gosfinizdat, Moskwa 1951.

Podstawowe znaczenie dla przedsiębiorstwa mają oczywiście środki produkcji, które według K. Marksa „w każdym procesie pracy, niezależnie od warunków społecznych, w jakich on się odbywa, zawsze dzielą się na środki pracy i przedmioty pracy”. Środki pracy czyli inaczej narzędzia pracy wielokrotnie uczestniczą w procesie produkcji, zachowując swą naturalną postać. Używają się one stopniowo — a utratę stopniową ich wartości początkowej nazywa się umorzeniem. Do środków pracy zalicza się budynki, budowle, maszyny, urządzenia techniczne i gospodarcze, narzędzia i inwentarz, bezpośrednio lub pośrednio obsługujące proces wytwórczy. Przedmioty pracy stanowi to, co podlega obróbce: materiały różnego rodzaju (np. surowce, materiały podstawowe, materiały pomocnicze, paliwo, opakowania) oraz elementy produkcji niezakończonych (materiały w obróbce na warsztacie, półfabrykaty). Przedmioty pracy zmieniają swą postać w każdym cyklu produkcyjnym — bądź to wchodzi w skład produktu (np. włókno w tekstyliach), bądź oddają mu swoje własności (np. farby), bądź uczestniczą przy jego wytwarzaniu (np. smar do maszyn).

W środkach obiegu zasadniczą część stanowią: towary (produkty gotowe), należności i środki pieniężne w różnej formie. Uczestniczą one w obiegu wprost, stanowiąc ważny element dla działalności przedsiębiorstwa. Środki obsługujące obieg to pomieszczenia i urządzenia, przeznaczone dla celów handlowych.

Środki na cele mieszkaniowe i kulturalno-bytowe pracowników, jak domy, internaty, kluby, stołówki, żłobki itp., w znacznym stopniu ułatwiają pracę przedsiębiorstwa dzięki związaniu załogi z rozwojem zakładu.

Te same, wyżej wymienione środki przedsiębiorstwa, dzielą się według źródeł ich powstania i przeznaczenia następująco:

1. Środki utrwalone (własne):
 - a) fundusze
 - b) rezerwy
 - c) finansowanie z budżetu
2. Kredyty bankowe.
3. Zobowiązania wobec wierzycieli.
4. Zobowiązania w związku z rozdziałem produktu społecznego.
5. Zyski.

Fundusze własne powstają w ten sposób, że Państwo przydziela przedsiębiorstwu pewne środki albo też pozostawia w dyspozycji przedsiębiorstwa środki, powstające w związku z jego działalnością. Zaliczamy tu przede wszystkim fundusz statutowy, fundusz amortyzacyjny, oraz fundusze celowe.

Fundusz statutowy jest pieniężną równowartością ogólnej ilości środków, jaką Państwo przydziela przedsiębiorstwu na własność dla wykonania zadań produkcyjnych.

Fundusz amortyzacyjny powstaje w ten sposób, że podlegająca umorzeniu część wartości środków trwałych zostaje zaliczona na koszty produkcji i przy sprzedaży wyrobów wyodrębniona z całości wpływów i przeznaczona na cele reprodukcji tych środków trwałych. Jak wiadomo,

reprodukcja ta ma formę inwestycji lub kapitałnego remontu. Otóż fundusz amortyzacyjny dzieli się na dwie części: jedna część (stanowiąca przeciętnie 60% tego funduszu) zostaje wydzielona i przekazana do Banku Inwestycyjnego na finansowanie inwestycji, druga część pozostaje w dyspozycji przedsiębiorstwa na specjalnym rachunku w N.B.P. na potrzeby kapitałnych remontów. Właśnie tę drugą część włącza się do funduszy własnych.

Do funduszy specjalnych zalicza się przede wszystkim fundusz zakładowy i fundusz popierania produkcji ubocznej. Oba pochodzą z części zysków przedsiębiorstwa, przeznaczonej bądź na potrzeby załogi bądź na rozwój produkcji szczególnego rodzaju.

Rezerwy stanowią tę część zysku, która jest wydzielona na przejściowe potrzeby. Jako przykład może wystąpić rezerwa gwarancyjna na pokrycie kosztów, związanych z gwarancją jakości wyrobów. Te rezerwy wielu teoretyków księgowości zalicza wprost do funduszy specjalnego przeznaczenia.

Finansowanie przedsiębiorstwa z budżetu dotyczy — pominąwszy inwestycje — głównie uzupełnienia środków obrotowych przedsiębiorstwa i dotacji na pokrycie strat planowanych.

Kredyty bankowe przydzielone są przedsiębiorstwu dla czasowego sfinansowania jego przejściowych zapasów.

Zobowiązania wobec wierzycieli nie mogą wynikać ze wzajemnego kredytowania przedsiębiorstw, które jest zakazane w systemie gospodarki socjalistycznej. Powstają one w zasadzie na okres przyjęcia materiałów i towarów lub sprawdzenia rachunków ewentualnie w trakcie obrachunków drogą wzajemnych potrąceń (clearing). Oczywiście dotyczy to nie tylko dostaw materiałowych, lecz również świadczenia usług.

Osobną grupę zobowiązań krótkoterminowych stanowią te, które wynikają w toku podziału produktu społecznego. Część tego produktu zostaje mianowicie zatrzymana na zakładzie do dalszej reprodukcji. Reszta podlega przekazaniu na rzecz zatrudnionych w formie płacy, na rzecz instytucji ubezpieczeniowych, oraz na rzecz budżetu w postaci podatków, opłat i udziału w zyskach. Otóż regulowanie należności z tych tytułów nie odbywa się bezzwłocznie w toku powstawania i rozliczania produktu i stąd powstają zobowiązania przedsiębiorstwa wobec pracowników, budżetu, instytucji ubezpieczeń społecznych i innych.

Do zysków nie należy zaliczać dochodów przyszłych okresów, które stanowią wpływ przed-

Taka jest klasyfikacja środków przedsiębiorstwa, rozpatrywanych w bilansie od strony aktywów (według ich składu) i od strony pasywów (według ich pochodzenia) z ekonomicznego punktu widzenia. Znajomość tej klasyfikacji jest bardzo przydatna dla zrozumienia treści i wewnętrznych powiązań poszczególnych pozycji bilansu.

Technika finansowania przedsiębiorstw narzuca inny podział środków. Mianowicie podział na środki trwałe i środki obrotowe — zależnie od sposobu przenoszenia ich wartości na nowo-wytworzony produkt społeczny. Środki trwałe zużywają się mianowicie stopniowo i przekazują swą wartość na produkcję. Natomiast środki obrotowe zużywają się z reguły w jednym cyklu produkcyjnym.

Środki trwałe — to naturalnie przede wszystkim środki pracy. Zalicza się tu również przeważającą część środków obsługujących obieg lub przeznaczonych na zaspokojenie mieszkalnych i kulturalno-bytowych potrzeb pracowników, gdyż nie podlegają one jednorazowemu zużyciu. Środki trwałe uczestniczące w produkcji nazywamy zakładowymi, inne — pozazakładowymi.

Do środków obrotowych zaliczamy trzy grupy aktywów bilansowych:

- a) przedmioty pracy (materiały, produkcja w toku),
- b) środki w sferze obiegu (towary, produkty, należności i środki pieniężne),
- c) część ²⁾ środków pracy, zaliczona do inwentarza obrotowego.

Przez inwentarz obrotowy rozumie się zarówno inwentarz małowartościowy (o wartości jednostkowej poniżej 300 zł — od 1 stycznia 1952 r.), jak też inwentarz krótkotrwały (o okresie używalności poniżej jednego roku). Należy zaznaczyć, że obecnie oba rodzaje inwentarza obrotowego występują w oficjalnej nomenklaturze księgowej w jednej grupie, której niesłusznie nadano miano: „przedmioty nietrwałe“.

Jak zaznaczono, wszystkie te środki stanowią bądź wewnętrzne zasoby przedsiębiorstwa bądź zasoby przydzielone na okres przejściowy z zewnątrz, do zwrotu. W ten sposób rozróżniamy w pasywach bilansu środki własne — fundusze własne oraz środki obce, występujące w różnych formach zobowiązań przedsiębiorstwa (kredyty bankowe, pasywa stałe, inne).

Najprostszy schemat bilansu zakładu produkcyjnego przedstawiałby się przykładowo następująco:

Bilans na 1.I.1952 r.

Aktywa		Pasywa		(w tys. zł.)
Środki trwałe	400 zł.	Środki własne	750 zł.	
Środki obrotowe	600 „	Środki obce	250 „	
bilans 1000 „		bilans 1000 „		

siębiorstwa w danym okresie sprawozdawczym, dotyczą jednak dostawy produktów lub świadczenia usług w okresie następnym.

²⁾ „Gospodarka Materialowa“ Nr 8 10 z r. 1952 — artykuł mgr K. Krygiera „Jak planować przedmioty krótkotrwałe i małowartościowe“.

Co to oznacza? Przykładowe cyfry mówią nam, że dane przedsiębiorstwo ma na dzień 1 stycznia 1952 roku środki trwałe o wartości 400 tys. zł i środki obrotowe o wartości 600 tys. zł. Z tych środków część o wartości 750 tys. zł stanowi własność przedsiębiorstwa, reszta o wartości 250 tys. zł została nabyta za pieniądze, które w określonym terminie winny być zwrócone wierzycielom. Ponieważ wiadomo skądinąd, że środki trwałe są zawsze przydzielane przedsiębiorstwu na własność, wynika z bilansu, że przedsiębiorstwo posiada za 350 tys. zł środków obrotowych na własność, a ich reszta została sfinansowana zobowiązaniami wobec kontrahentów.

Jak zaznaczono, bilans charakteryzuje stan majątkowy przedsiębiorstwa w pewnym momencie. Wiadomo natomiast, że czynne przedsiębiorstwo wykazuje stały ruch składników na skutek operacji gospodarczych, co powoduje każdorazowo odpowiednie odbicie w układzie środków i funduszków.

Z tego punktu widzenia rozróżniamy cztery typy operacji gospodarczych, które powodują:

- przesunięcie w składnikach środków trwałych bądź obrotowych,
- przesunięcie w składnikach funduszków,

c) zmniejszenie równoczesne środków i funduszków,

d) zwiększenie równoczesne środków i funduszków.

Wskutek pierwszego i drugiego typu operacji suma bilansowa nie podlega zmianie — zmieniają się tylko poszczególne elementy aktywów lub pasywów, w wyniku operacji dalszych sumy bilansowe ulegają zwiększeniu lub zmniejszeniu.

Przykładem pierwszego typu operacji może być nabycie materiałów za gotówkę, przykładem czwartego typu — nabycie materiałów na kredyt. Przyjmijmy, że transakcja opiewa na kwotę 100.000 zł, a w środkach obrotowych bilansu 200 tys. zł stanowią środki pieniężne, a 400 tys. złotych materiały. Wówczas bilans po transakcji pierwszego typu wygląda zmieniony o tyle, że środki pieniężne zmalały do 100 tys. zł, a zapasy materiałowe wzrosły do wartości 500 tys. zł. W wyniku nabycia za kredyt wzrasta o 100 tys. złotych suma bilansowa — w aktywach wzrastają materiały do wartości 500.000 zł, gdy środki płatnicze pozostają w sumie 200 tys. zł — w pasywach wzrastają fundusze obce do 350.000 zł na skutek przyrostu kredytów bankowych.

Bilans przed operacjami wygląda następująco:

Aktywa		Pasywa	
Środki trwałe	400	Fundusz statutowy	700
Środki pieniężne	200	Zysk	50
Zapasy materiałowe	400	Kredyty bankowe	150
		Zobowiązania inne	100
bilans 1000		bilans 1000	

A oto stan po operacji pierwszego typu:

Aktywa		Pasywa	
Środki trwałe	400	Fundusz statutowy	700
Środki pieniężne (—100)	100	Zysk	50
Zapasy materiałowe (+ 100)	500	Kredyty bankowe	150
		Zobowiązania inne	100
bilans 1000		bilans 1000	

Transakcja zakupu kredytowego przekształciłaby bilans następująco:

Aktywa		Pasywa	
Środki trwałe	400	Fundusz statutowy	700
Środki pieniężne	200	Zysk	50
Zapasy materiałowe (+ 100)	500	Kredyty bankowe (+ 100)	250
		Zobowiązania inne	100
bilans 1100		bilans 1100	

Przykład operacji drugiego typu występuje, jeśli przedsiębiorstwo część zysku — 30.000 zł. zgodnie z przepisami przenosi na fundusz statutowy. Bilans ma wówczas układ następujący:

Aktywa		Pasywa	
Środki trwałe	400	Fundusz statutowy (+ 30)	730
Środki pieniężne	200	Zysk (— 30)	20
Zapasy materiałowe	400	Kredyty bankowe	150
		Zobowiązania inne	100
bilans 1000		bilans 1000	

Wreszcie operacja trzeciego typu na miejsce np. przy spłacie kredytów bankowych ze środków pieniężnych. Zakładając, że spłacono kredytów na 100 tys. zł. otrzymujemy następujący obraz bilansu:

Aktywa		Pasywa	
Srodki trwałe	400	Fundusz statutowy	700
Srodki pieniężne (—100)	100	Zysk	50
Zapasy materiałowe	400	Kredyty bankowe (— 100)	50
		Zobowiązania inne	100
bilans 900		bilans 900	

Oczywiście notowanie zmian w bilansie na skutek każdej transakcji byłoby praktycznie niemożliwe. Dlatego to bilans sporządza się okresowo —raz na rok, kwartał lub miesiąc. Natomiast bieżące zmiany podlegają zarejestrowaniu na kontach czyli rachunkach, prowadzonych dla poszczególnych elementów w ramach aktywów i pasywów bilansu. Dopiero salda tych kont, obrazujące rezultaty operacji gospodarczych w środkach i funduszach przedsiębiorstwa,

przenoszone są do bilansów okresowych lub rocznych.

Obowiązujący obecnie układ bilansu przedsiębiorstwa przemysłowego, zgodnie ze wzorem zatwierdzonym przez Ministerstwo Finansów i Główny Urząd Statystyczny, ma zasadniczy podział na cztery podstawowe grupy zarówno aktywów, jak i pasywów. Oto schemat tego bilansu:

Aktywa		Pasywa	
A. Srodki trwałe, środki oddane i straty		A. Fundusz statutowy, środki otrzymane, zyski i pasywa stałe	
B. Srodki normowane		B. Kredyty na środki normowane	
C. Inne aktywa i rozrachunki		C. Inne pasywa i rozrachunki	
D. Inwestycje		D. Finansowanie inwestycji	

Taka konstrukcja bilansu jest rozwinięciem zasadniczego schematu w oparciu o obowiązujący system finansowy. W tym ujęciu grupy B i C aktywów oznaczają dalszy podział środków obrotowych, a grupy B i C pasywów podział funduszy obcych. W grupie A aktywów dołączono do środków trwałych środki odprowadzone oraz straty celem ustalenia posiadanego zapasu środków obrotowych bez dalszych przegrupowań pozycji bilansowych. Grupa A pasywów zawiera fundusze własne i zrównane z własnymi, gdyż pasywa stałe są to takie fundusze obce czyli zobowiązania, które stałe występują w przedsiębiorstwie, które zatem stanowią nieodpłatnie zaangażowane środki obce. Odrębną pozycję w bilansie zajmuje grupa D, która po stronie aktywów wskazuje zasoby wyłożone na przyrost środków trwałych, a po stronie pasywów źródła pochodzenia tych zasobów.

Klucz dla takiego ujęcia bilansu stanowią podstawowe tezy systemu finansowego przedsiębiorstw — przede wszystkim w zakresie wyposażenia w środki obrotowe. Otóż środki obrotowe dzielimy na normowane i nienormowane. Normowane są te, które podlegają normowaniu t.j. dla których ustala się wysokość zapasu, niezbędnego w danych warunkach dla wykonania planu produkcyjnego. Jak wiadomo, zapas taki nazywamy normatywem. Wśród środków normowanych rozróżnia się środki normatywne — w granicach normatywu oraz ponadnormatywne, stanowiące nadwyżkę aktualnego zapasu ponad normatyw. Obowiązuje zasada, że środki normatywne winny być pokryte funduszami własnymi lub z nimi zrównanymi (zawartymi w grupie A. pasywów), a środki ponadnormatywne nienormowane kredytami bankowymi. Zestawienie wartości grupy

B aktywów z wartością grupy A. pasywów, pomniejszoną o wartość grupy A. aktywów, stanowi porównanie wartości zapasu środków normowanych z funduszem własnym w obrocie. Istotne jest przy tym porównanie funduszu własnego w obrocie z tą częścią grupy B. aktywów, która jest objęta normatywem — mówimy mianowicie o nadwyżce środków obrotowych, o ile fundusz własny w obrocie przewyższa normatyw i o niedoborze środków, jeśli występuje sytuacja odwrotna.

Celem bliższego omówienia znaczenia bilansu dla charakterystyki finansowego położenia przedsiębiorstwa, należy zwrócić uwagę na dalszy podział grup bilansowych na składniki szczegółowe.

Według oficjalnej nomenklatury do grupy A aktywów bilansu zalicza się:

- I. Środki trwałe:
 - 1) Środki trwałe
 - 2) Inwestycje w dzierżawionych obiektach
 - 3) Likwidacja środków trwałych.
- II. Środki oddane:
 - 1) Odprowadzenie nadwyżek środków obrotowych
 - 2) Przelewy części zysku przeznaczonej dla budżetu
 - 3) Przelewy części zysku na inwestycje.
 - 4) Odpisy na fundusze specjalnego przeznaczenia:
 - a) na fundusz zakładowy
 - b) na fundusz popierania produkcji ubocznej.

III. Straty

Środki trwałe występują w bilansie nie według ich wartości początkowej, inwentarzowej — lecz w wycenie netto t.j. po potrąceniu wartości zużycia czyli umorzenia. Globalna kwota umorzeń

uwidoczniona jest w pozycjach pozabilansowych. Jeżeli jakiś środek trwały — np. maszyna — został całkowicie umorzony — wartości jego nie znajdziemy w aktywach bilansu, mimo iż maszyna działa nadal, a odpowiednia stawka umorzenia jest nadal zaliczana w koszty i tworzy się fundusz amortyzacyjny. Ewidencja tego rodzaju środków odbywa się tylko na kontach księgowych (na koncie 001 księguje się pełną wartość początkową, a na koncie 003 równą jej kwotę umorzenia). Dopiero z chwilą fizycznego zniszczenia te środki (podobnie jak i środki niecałkowicie umorzone) podlegają wyksięgowaniu poprzez konto „likwidacja środków trwałych“, z którego przekazuje się do bilansu ostateczny rezultat finansowy usunięcia tych składników majątkowych.

Jaką rolę odgrywają „środki odprowadzone“? Dla wyjaśnienia tego wypadu sięgnąć znowu do źródeł radzieckich. Rachunkowość socjalistyczna w ZSRR, doprowadzona do pełnej doskonałości, jest bowiem wzorem prawidłowych rozwiązań w księgowości.

„Ekonomiczna treść rozdziału „Środki odprowadzone“ — wynika z socjalistycznego charakteru naszej produkcji — stwierdza I. Kasinskij³⁾ — W tym rozdziale określa się przede wszystkim środki, wpłacone przez przedsiębiorstwo jako odpisy z zysków. Zyski przedsiębiorstwa socjalistycznego zasadniczo różnią się od zysków przedsiębiorstw kapitalistycznych, tak pod względem swego powstania, jak pod względem form rozdziału. Zysk przedsiębiorstw kapitalistycznych — to wartość produktu społecznego, stworzonego nieopłaconą pracą robotników (wartość dodatkowa), przywłaszczona dla osobistego bogacenia się przez grupkę kapitalistów. To rezultat eksploatacji klasy robotniczej przez kapitalistów, władających środkami produkcji.

W socjalistycznym przedsiębiorstwie produkt dodatkowy (— terminologia nieaktualna w świetle ostatniej pracy J. W. Stalina o „Ekonomicznych problemach socjalizmu w ZSRR“ — należałoby chyba raczej mówić o części produktu społecznego, nieprzydzielonej pracownikom w formie płac — przyp. tłum.), tworzony w procesie produkcji idzie na potrzeby zbiorowe całego społeczeństwa. Wartość tego dodatkowego produktu w postaci podatku obrotowego i odpisów z zysku stanowi podstawową część dochodów budżetu państwowego i w konsekwencji idzie na dalszy rozwój gospodarstwa narodowego, na potrzeby socjalno-kulturalne, wzmocnienie obronności Państwa Radzieckiego i na utrzymanie administracji. Przy tym dla wzmocnienia pracy przedsiębiorstwa część zysku zostaje w dyspozycji przedsiębiorstwa na uzupełnienie środków obrotowych, na inwestycje a także na stworzenie funduszu dyrektora przedsiębiorstwa (— w Polsce jako odpowiednik fundusz zakładowy — przyp. tłum.).

Do wyjaśnień tych można dodać tylko tyle, że u nas brak jeszcze przepisów o finansowaniu inwestycji z części zysku.

³⁾ I. J. Kasinskij — „Balans maszynostwielnego zawoda“, Maszgis Moskwa 1950.

Jeśli chodzi o straty, to są one ewidencjonowane odrębnie do momentu zatwierdzenia bilansu przedsiębiorstwa przez jednostkę nadrzędną. Po zatwierdzeniu ulegają one przeniesieniu w ciężar funduszu statutowego, jako że stanowią w istocie utratę części własnych środków przez przedsiębiorstwo.

W grupie B. aktywów bilansu znajdujemy wyliczenie środków obrotowych, które podlegają normowaniu.

Dzielią się te środki na cztery rodzaje: na zapasy materiałowe dla produkcji, na środki w sferze obiegu (zbytu), na zapasy produkcji niezakończonych i wreszcie na zasoby niezwiązane z bieżącą produkcją ani obiegiem.

W zapasach materiałowych dla produkcji różniamy:

- 1) Materiały w drodze (okresowo)
- 2) Koszty zakupu (okresowo)
- 3) Różnice wyceny materiałów (okresowo)
- 4) Materiały w przerobie (okresowo)
- 5) Materiały podstawowe
- 6) Materiały pomocnicze
- 7) Paliwo
- 8) Części zapasowe maszyn i urządzeń
- 9) Przedmioty nietrawne
- 10) Opakowania
- 11) Odpadki
- 12) Inwentarz żywy

Włączone do sfery obiegu zasoby stanowią: wyroby gotowe na składzie, towary wysłane i usługi wykonane, towary w sieci handlowej.

Produkcja w toku i gospodarka pozaoperacyjna — to następne składniki środków normowanych w sferze produkcji. Wreszcie do środków normowanych zalicza się nakłady przyszłych okresów oraz zapasy nieprodukcyjne.

Nakłady przyszłych okresów — to środki wyłożone na produkcję, ale zaliczone do kosztów produkcji w okresie następnym (np. zgóry zapłacony czynsz dzierżawny) oraz środki wydatkowane na uruchomienie nowej produkcji. Zasoby nieprodukcyjne stanowią materiały na cele gospodarki nieprzemysłowej (np. mieszkaniowej, rolnej) oraz produkty tej gospodarki.

Odnosnie środków normowanych bilans wskazuje nie tylko stan aktualny poszczególnych składników, lecz również i stan postulowany, określony zatwierdzonymi przez władze przedsiębiorstwa normatywami.

Ekonomicznym odpowiednikiem grupy A i grupy B aktywów bilansu jest grupa A i grupa B pasywów bilansu.

Grupa A pasywów zawiera mianowicie fundusze własne przedsiębiorstwa i środki z nimi zrównane. Otóż fundusze te winny stanowić pokrycie dla całości grupy A aktywów i tej części grupy B aktywów, która mieści się w granicach normatywu. Reszta grupy B aktywów — to znaczny inne środki normowane — ma swoje odbicie w grupie B pasywów czyli kredytach normatywnych i ponadnormatywnych. Oczywiście takie powiązania są prawidłowe z punktu widzenia systemu finansowego, ale bilans może wykazać faktyczne odchylenia od tych zasad. Wówczas należy dążyć do usunięcia nieprawidłowości to znaczy

uzupełnić środki obrotowe do wysokości normatywu względnie odprowadzić nadwyżkę tych środków, a uzyskać odpowiedni kredyt bankowy.

Grupa A pasywów, zawierająca fundusz statutowy, środki otrzymane, zyski i pasywa stałe, dzieli się na następujące rozdziały:

- I. Fundusz statutowy:
- II. Środki otrzymane:
 1. Finansowanie środków obrotowych
 2. Dotacja na pokrycie planowych strat.
- III. Zyski
- IV. Pasywa stałe:
 1. Pracownicy za płace
 2. Rozrachunki z tytułu ubezpieczeń społecznych
 3. Rezerwa na wydatki przyszłych okresów
 4. Dochody przyszłych okresów
 5. Odbiorcy za zaliczki.

Fundusz statutowy nie jest wielkością stałą, gdyż znajdują w nim odbicie zmiany w składzie środków trwałych oraz wyniki finansowe działalności (straty nieplanowe). Przyrost i remonty kapitalne środków trwałych oznaczają, zwiększenie funduszu statutowego, ich ubytek lub zużycie — zmniejszenie funduszu statutowego. Podobnie straty ponadplanowe wpływają wprost na zmniejszenie tego funduszu, a przeznaczenie części zysku na pokrycie niedoboru środków obrotowych oznaczają jego zwiększenie. Po zatwierdzeniu bilansu rocznego przeksięgowaniu na ciężar funduszu statutowego podlegają środki odprowadzone, a zaliczeniu na jego dobro (czyli na jego powiększenie) — środki otrzymane.

Zysk przedsiębiorstwa dzieli się na trzy części: jedna zostaje przelana na fundusz zakładowy (lub inne fundusze specjalne), druga zostaje zaliczona na pokrycie niedoboru środków obrotowych, a reszta — przy czym jest to co najmniej 10% ogólnej kwoty zysku — musi być przelana do budżetu. W ciągu roku operacyjnego przedsiębiorstwo ma prawo część zysku ponadplanowego (wykazywanego w bilansach miesięcznych lub kwartalnych), zatrzymać na nieprzewidziane potrzeby, ale po zatwierdzeniu bilansu rocznego musi i tę część przelać do budżetu.

Pasywa stałe, które oznaczają po prostu z okresu na okres przechodzące zobowiązania przedsiębiorstwa, wynikają z techniki rozliczeń. Po prostu np. należne pracownikom wynagrodzenie akordowe nie może być płatne ostatniego dnia danego miesiąca dlatego, że trzeba przez kilka dni dokonać skrupulatnych obliczeń i przez te kilka dni przedsiębiorstwo dysponuje należnymi pracownikowi sumami zarobków. To samo dotyczy składek należnych z tytułu ubezpieczeń społecznych. Dochody przyszłych okresów i zaliczki odbiorców obejmują uzyskane w bieżącym okresie przedpłaty na dostawę dóbr czy usług w okresie następnym. Rezerwa na wydatki przyszłych okresów zawiera rezerwę na urlopy, na deputaty i na koszty remontów planowo-zapobiegawczych — z tym, że winny być one przewidziane w planie techniczno-przemysłowo-finansowym. W bilansie pasywa stałe ujęte są w dwu pozy-

cjach: według stanu rzeczywistego i według stanu planowego. Na pokrycie normatywu można bowiem przeznaczyć tylko te zobowiązania typu pasywów stałych, które są przewidziane planem — nadmierny wzrost tych zobowiązań jako z reguły stan nieprawidłowy winien ulec szybkiej korekcie.

Mając powyższe dane, bez kłopotu można wyliczyć w bilansie niedobór lub nadwyżkę środków obrotowych na początek roku oraz na bieżący kwartał), odejmując wartość normatywu od wartości funduszy własnych i pasywów stałych (planowych).

Środki normowane, wykraczające poza normatyw, znajdują lub znaleźć winny swoje odbicie w odpowiednich kredytach. Są to kredyty ponadnormatywne. Konieczność korzystania z kredytów bankowych wynika z zasady, że przedsiębiorstwa nie mają prawa udzielać sobie zwłoki w terminie regulowania należności za dostawy. Ponadto wszelkie zapasy produkcyjne i towarowe mogą być co najwyżej w granicach normatywu pokryte własnym funduszem.

Zgodnie z zasadą celowego przeznaczenia kredyty ponadnormatywne, przeznaczone na sezonowe, specjalne i importowe zapasy, są planowane i wykorzystywane według poszczególnych rodzajów zapasów. W bilansie mamy zatem również podział kredytów ponadnormatywnych:

- a) na zapasy materiałowe
- b) na zapasy wyrobów gotowych
- c) na zapasy wyrobów półgotowych i produkcji w toku
- d) na zapasy towarów
- e) na nakłady przyszłych okresów.

Osobną pozycję stanowią kredyty ponadnormatywne na nadzwyczajne potrzeby. Kredyty te nie są przyznawane na zapasy i nakłady planowe i celowe — lecz na takie, które powstają w związku z przekroczeniem planu lub zaburzeniami w normalnym toku działalności (np. zator zbytu, nadmiar półfabrykatów).

Kredyt normatywny przeznaczony jest na częściowe pokrycie zapasów normatywnych w tym wypadku, gdy planowany własny fundusz przedsiębiorstwa ustalony jest poniżej normatywu. Ma to miejsce z reguły w przedsiębiorstwach handlowych — w jednostkach produkcyjnych występuje tylko na terenie przemysłu ciężkiego, gdzie wobec długiego cyklu produkcyjnego kredyt jest ważkim instrumentem kontroli.

Dodać należy, że żadna z form kredytu nie może być użyta na finansowanie strat przedsiębiorstwa. Służyć temu celowi mogą tylko dotacje budżetowe względnie przelewy zysku ponadplanowego z innych przedsiębiorstw, podległych tej samej jednostce nadrzędnej (centralnemu zarządowi).

W grupie C aktywów bilansu zarejestrowane są środki normowane przedsiębiorstwa czyli „inne aktywa i rozrachunki”. Są one systematyzowane w sposób następujący:

- I. Środki pieniężne
 - 1) Kasa
 - 2) Czeki obce

- 3) Rachunek rozliczeniowy
- 4) Akredytywy
- 5) Inne rachunki bankowe:
 - a) rachunek funduszków i rezerw
 - b) pozostałe rachunki bankowe
- 6) Środki pieniężne w drodze
- 7) Czeki limitowane

II. Rozrachunki

- 1) Dostawcy za zaliczki
- 2) Należności w inkasie bankowym
- 3) Odbiorcy za faktury pozainkasowe
- 4) Odbiorcy za faktury niezapłacone w terminie
- 5) Rozrachunki z pracownikami
 - a) pracownicy za płace
 - b) pracownicy za sumy do rozliczenia
- 6) Rozrachunki publiczno-prawne
- 7) Rozrachunki wewnętrzno-branżowe
 - a) rozrachunki z tytułu wydzielonych środków
 - b) rozrachunki bieżące
 - c) scentralizowane rozrachunki z budżetem
- 8) Rozrachunki z tytułu mank, ubytków i strat
 - a) roszczenia z tytułu mank, ubytków i strat
 - b) manka, ubytki i straty niezawinione
- 9) Inne
 - a) inne należności
 - b) roszczenia sporne

III. Rozliczenie amortyzacji

IV. Remonty kapitalne

- 1) Zaliczki na remonty kapitalne
- 2) Remonty kapitalne
- 3) Rachunki bankowe środków na remonty kapitalne.

Jak widać, grupa C aktywów bilansu zawiera wykaz środków przedsiębiorstwa w sferze obiegu — mianowicie środków pieniężnych i w rozrachunkach — oraz rozliczenia z tytułu odtwarzania środków trwałych (odnośnie amortyzacji i kapitalnych remontów).

Dla naświetlenia ekonomicznego charakteru tej części aktywów niezbędne jest powiązanie ich ze stosownym odpowiednikiem pasywnym — mianowicie z grupą C pasywów bilansu. Oto treść tej grupy, noszącej nazwę „inne pasywa i rozrachunki“:

I. Kredyty bankowe

- 1) Kredyty inkasowe
 - a) kredyt na należności fakturowe
 - b) kredyt na limitowane książeczki czekowe, akredytywy i inne rozliczenia
- 2) Inne kredyty
 - a) kredyt na wstępne finansowanie inwestycji
 - b) kredyt do rozliczenia
 - c) kredyty różne
- 3) Kredyty przeterminowane

II. Rozrachunki

- 1) Dostawcy za faktury inkasowe
- 2) Dostawcy za faktury pozainkasowe

- 3) Dostawcy za faktury niezapłacone w terminie

- 4) Dostawy niefakturowane

- 5) Rozrachunki z pracownikami

- a) pracownicy za płace niepodjęte

- b) pracownicy za sumy do rozliczenia

- 6) Rozrachunki publiczno-prawne

- 7) Rozrachunki wewnętrzno-branżowe

- a) rozrachunki z tytułu wydzielonych środków

- b) rozrachunki bieżące

- c) scentralizowane rozrachunki z budżetem

- 8) Inne

- a) inne zobowiązania

- b) kaucje otrzymane

III. Rozliczenie amortyzacji

III-a. Fundusze specjalnego przeznaczenia

IV. Finansowanie kapitalnych remontów

- a) fundusze na remonty kapitalne

- b) kredyty na remonty kapitalne

- c) dostawcy w zakresie remontów kapitalnych

Podstawę dla ukształtowania tej części bilansu (tj. grupy C aktywów i pasywów) w zakresie podstawowej masy środków sfery obiegu stanowi system rozliczeń, ustalony Uchwałą Nr 877 Prezydium Rządu z dnia 12 grudnia 1951 r., a dotyczący dostaw, robót i usług między jednostkami gospodarki społecznej. System ten przewiduje następujące formy rozliczeń:

1) Rozliczenia inkasowe

- a) akceptowe

- b) bezakceptowe

2) Inne rozliczenia

Rozliczenia inkasowe polegają na tym, że dostawca obowiązany jest po wykonaniu zamówienia wystawić odbiorcy fakturę, a kopię jej z żądaniem zapłaty złożyć do banku, który inkasuje należności. Forma akceptowa polega na wyrażeniu zgody płatnika (odbiorcy) — przez akcept żądania zapłaty — na zapłatę należności wynikających z faktur oraz na pokrycie tych należności z jego środków. Brak zastrzeżenia w terminie uważa się za milczącą formę akceptu. Przy rozliczeniach za gaz, elektryczność, pocztę, telefon itp. stosuje się metodę bezakceptową tzn. inkaso następuje bez oczekiwania akceptu płatnika. Rozliczenia z tytułu faktur opóźnionych, z tytułu żądań zapłaty poniżej 900 zł przy formie akceptowej i poniżej 250 zł przy formie bezakceptowej — mając charakter pozainkasowy, są regulowane czekami, przelewami, przekazami, gotówką.

Zarówno w aktywnych jak i pasywnych pozycjach bilansu znajdujemy w rozdziale rozrachunków salda tych form rozliczeń, gdyż ich kontrola ma wielkie znaczenie dla dyscypliny finansowej.

Na zaspokojenie potrzeb pieniężnych w okresie do czasu uregulowania faktury przez odbiorcę otrzymuje przedsiębiorstwo kredyt inkasowy. Otrzymuje też kredyt na limitowane książeczki czekowe, służące do regulowania należności za

transport oraz na akredytywy, o ile wynikają one z żądań dostawcy lub umownego sposobu rozliczeń. Wśród pozostałych kredytów większe znaczenie ma kredyt na wstępne finansowanie inwestycji, udzielany w wypadku wykonywania tych prac sposobem gospodarczym — a więc z własnych środków obrotowych do czasu ich refundacji. Kredyt do rozliczenia występuje w rzadkich okolicznościach reorganizacji.

Jeżeli przedsiębiorstwo któregośkolwiek z wymienionych kredytów nie spłaci w terminie — wówczas kredyt taki staje się przeterminowany. Pociąga to za sobą poważne sankcje w postaci karnych odsetek, interwencji u władz nadzórnych, wstrzymania płatności z rachunku rozliczeniowego — za wyjątkiem plac i wpłat do budżetu.

Podkreślić należy, że środki pieniężne nie mają swego odpowiednika w funduszach własnych. Środki te bowiem, gromadzone w podstawowej masie na rachunku rozliczeniowym, pochodzą w zasadzie z kredytów bankowych na poczet należności inkasowych lub rozliczeń z kontrahentami. Stąd wysokie saldo na tym rachunku nie świadczy o socjalistycznej gospodarce przedsiębiorstwa.

Pozostałe rozrachunki z pracownikami, publiczno prawne, wewnątrzbranżowe i inne, uwidocznione w aktywach bądź pasywach bilansu, winny mieć wybitnie przejściowy charakter.

Rozliczenie amortyzacji przewidziane jest w bilansie dwustronnie z tego względu, że zapis aktywny oznacza sumę dokonanych przelewów na inwestycje bądź kapitalne remonty, podczas gdy zapis pasywny wskazuje na wysokość wygospodarowanego funduszu amortyzacyjnego.

Fundusze specjalnego przeznaczenia mogą być tworzone na mocy szczególnych przepisów (fundusz zakładowy, fundusz popierania produkcji ubocznej i inne).

Odnosnie remontów kapitalnych aktywa bilansu wskazują sposób lokaty środków na ten cel: wysokość kwot wydatkowanych na zaliczki dla wykonawców bądź na zapłatę wykonanych robót bądź wreszcie utrzymywanych na odrębnym rachunku bankowym. Z kolei pasywa bilansu mówią o pochodzeniu środków na kapitalne remonty: czy mianowicie powstały one z części funduszu amortyzacyjnego, czy też kredytu bankowego, czy wreszcie stanowią nieopłacone jeszcze dostawy.

Ostatnia grupa — grupa D — przeznaczona jest zarówno w aktywach, jak i pasywach bilansu dla scharakteryzowania rozmiarów rozszerzonej reprodukcji środków trwałych.

Grupa D aktywów bilansowych — „Inwestycje“ — zawiera poniższe pozycje:

1) Inwestycje rozpoczęte. 2) Materiały na inwestycje. 3) Zaliczki na inwestycje. 4) Inwestycje zakończone. 5) Rachunki bankowe środków na inwestycje.

Grupa D pasywów bilansowych — „Finansowanie inwestycji“ — wykazuje podział następujący:

1) Finansowanie inwestycji. 2) Fundusze na inwestycje. 3) Kredyty na inwestycje. 4) Dostawy w zakresie inwestycji.

Takie ujęcie inwestycji jest analogiczne do ustawienia sprawy kapitalnych remontów w bilansie. Aktywa grupy D mówią nam o sposobie wykorzystania środków inwestycyjnych: mogą one tkwić w środkach obrotowych budowy — jak zaliczki i materiały inwestycyjne lub być zaangażowane w wykonawstwie (inwestycje rozpoczęte). Pasywa bilansu w grupie D wyjaśniają natomiast źródła pochodzenia tych środków: w zasadzie pochodzą one z części funduszu amortyzacyjnego lub dotacji budżetowej — oba te elementy odzwierciedla pozycja „finansowanie inwestycji“; mogą jednak nakłady inwestycyjne być przejściowo finansowane kredytami bankowymi na inwestycje względnie zobowiązaniami wobec dostawców.

Fundusze na inwestycje jako czwarte źródło finansowania inwestycji występują raczej sporadycznie. Wtedy mianowicie, gdy przedsiębiorstwo na ten cel zgodnie z systemem finansowym przeznacza środki specjalne — np. część funduszu zakładowego, nadwyżki likwidacji środków trwałych, sumy odszkodowań ubezpieczeniowych. Środki te przelewane są wówczas na specjalny rachunek bankowy, co ma odbicie w pozycji 5-ej grupy D aktywów. Natomiast środki na inwestycje z odpisów amortyzacyjnych i kredytów budżetowych nie są ujęte na rachunku bankowym przedsiębiorstwa.

Odnosnie kredytów na inwestycje i kapitalne remonty trzeba dodać, że mają one charakter krótkoterminowy i są udzielane tylko na poczet funduszu amortyzacyjnego, a przy inwestycjach również na poczet nieotwartej jeszcze dotacji budżetowej.

Pozycja „Inwestycje zakończone“ w aktywach bilansu ma charakter wyłącznie kontrolny co do zakresu wykonania planu inwestycyjnego. Wartość uzyskanych w drodze inwestycji środków trwałych zostaje bowiem z chwilą oddania ich do eksploatacji zarejestrowana w grupie A aktywów bilansu. Pozycja „Inwestycje zakończone“ zostaje wyeliminowana po zatwierdzeniu bilansu z równoczesnym skreśleniem stosownych kwot z pozycji pasywnych: „finansowanie inwestycji“, o ile na wykonanie inwestycji użyto środków z funduszu amortyzacyjnego lub kredytów budżetowych — względnie „fundusze na inwestycje“, o ile środki pochodziły z innych źródeł.

Poza tymi zasadniczymi informacjami o stanie finansowym przedsiębiorstwa znajdują się w bilansie dane uzupełniające. Są to m.in. dane o umorzeniu środków trwałych, zużyciu przedmiotów nietrwałych, naliczonych składkach z tytułu ubezpieczeń społecznych, przelewach do budżetu, sumach zgłoszonych do refundacji z tytułu kapitalnych remontów i inwestycji, materiałach zbędnych itp. Stanowią one jakoby komentarz do istotnych pozycji bilansowych.

Bilanse naszych przedsiębiorstw wytwórczych, których założenia skonstruowane są w oparciu

o osiągnięcia teorii i praktyki radzieckiej rachunkowości, dają jasny obraz gospodarki tych zakładów, niezbędny dla pełnego wykorzystania rezerw w interesie rozwoju gospodarstwa narodowego. Zasadniczo różnią się one od bilansów przedsiębiorstw kapitalistycznych, układanych dowolnie pod kątem nadużyć podatkowych i oszukiwania kontrahentów i współników.

„Sporządzanie realnego bilansu przestało być problemem w ZSRR mówi prof. A. A. Afanasjew⁴⁾ — socjalistyczny system gospodarczy stworzył dla księgowości wszystkie warunki sporządzania bilansów, odzwierciedlających prawidłowo reprodukcję środków w przedsiębiorstwie. Zaciemnianie i fałszowanie bilansów — zjawisko

⁴⁾ A. A. Afanasjew — Zasady sporządzania bilansu (tłumaczenie) Polskie Wydawnictwa Gospodarcze, Warszawa 1950.

DLACZEGO?

Dowiadujemy się z terenu, że...

Gońce pergaminowe z C.H.P.S. są nieodpowiednie dla Zakładów w Milanówku

Zakłady Przemysłu Jedwabniczo-Galanteryjnego w Milanówku nie otrzymały w ogóle zamówionych na III kwartał br. gońców pergaminowych, ponieważ dystrybutor tychże — Centrala Handlowa Przemysłu Skórzanego nie posiada gońców odpowiednich dla potrzeb Zakładów w Milanówku.

Ciekawi jesteśmy dowiedzieć się na ten temat szczegółów, a przede wszystkim, czy Zakłady w Milanówku podjęły odpowiednie kroki w kierunku zapewnienia produkcji oraz czy Centrala Handlowa Przemysłu Skórzanego interesuje się w dostateczny sposób zapewnieniem w przyszłości dostaw odpowiednich gońców Zakładom w Milanówku.

Złe jest z dostawcami sody kaustycznej

Nie tylko przemysł jedwabniczo-galanteryjny lecz również inne przemysły narzekają, że w IV kwartale 1952 r. zaistniały poważne trudności w zakresie dostaw sody kaustycznej. Szereg zakładów — mimo otrzymania zleceń sprzedaży — nie otrzymało lub otrzymało w niedostatecznych ilościach sodę kaustyczną, ponieważ rejonowe hurtownie przemysłu chemicznego nie posiadały w ogóle lub posiadały tylko w niewielkich ilościach zapasy tego artykułu.

Czy sytuacja ta znana jest Centralnemu Zarządowi Zbytu Ministerstwa Przemysłu Chemicznego; zapytujemy co uczynił on, aby usprawnić rozdział i dostawy sody kaustycznej?

Rzeczywiście brak śrub?

Nie po raz pierwszy już piszemy, że odbiorcy z różnych przemysłów skarżą się na nieregularność w dostawach śrub. Podobno nieregularne dostawy śrub są spowodowane po prostu brakiem śrub, a raczej — ściślej mówiąc — niedostateczną produkcją w stosunku do zapotrzebowania. Być może, przemysł wyrobów metalowych nie może — chociaż przekracza plany produkcyjne — pokryć wciąż wzrastającego zapotrzebowania. Nic tedy dziwnego, że państwowy aparat zbytu nie może zaspokoić w pełni zapotrzebowania na śruby.

Jeśli tak jest istotnie, to zastanówmy się, czy państwo wy aparat zbytu dysponuje tylko śrubami pochodzącym

w warunkach kapitalistycznych typowe — jest całkowicie obce ekonomice radzieckiej“.

Stwierdzenie to w równym stopniu dotyczy już naszej księgowości.

Trzeba jednak nadmienić, że dla pełnego wykorzystania wartości poznawczych bilansu należy go rozpatrywać w kontekście z całokształtem sprawozdawczości finansowej przedsiębiorstwa. Szczególnie należy wziąć pod uwagę rachunek strat i zysków, sprawozdania z wykonania planu kosztów i sprzedaży, przyspieszenia obiegu środków obrotowych.

Analiza ekonomiczna przedsiębiorstwa nie może zatem oprzeć się tylko na bilansie. Dla uzyskania pełnych istotnych wniosków analiza uwzględniać musi dane z całości sprawozdawczości finansowej — a w dużym stopniu i sprawozdawczości operatywnej.

z bieżącej produkcji? Powszechnie przecież wiadomo, że państwowy aparat zbytu dysponuje też tzw. remanentami, które są dodatkowym źródłem pokrycia zapotrzebowania. Państwowy aparat zbytu śrub tj. „Śrubonit“ oraz rejonowe hurtownie artykułów metalowych powinny również zajmować się dystrybucją remanentów śrub, przydzielając je zamiast śrub pochodzących z bieżącej produkcji. Czy tak postępują? Okazuje się, że nie zawsze! Oto przykład.

Zarząd Portu Gdynia-Gdańsk posiada kilka ton różnych asortymentów śrub. Ponieważ pragnie je zbyć, zawiadomił o tym Rejonową Hurtownię Artykułów Metalowych w Gdańsku. Hurtownia — dla nieznanym nam powodów — odmówiła upłynięcia tych śrub. Zarząd Portu Gdynia-Gdańsk wybrał po jednej sztuce każdego asortymentu posiadanych śrub, wyznaczył pracownika, kazał mu te śruby zapakować w plecak i wysłał go... w poszukiwaniu nabywcy. Pracownik ten odwiedził także „Śrubonit“. Jaki był efekt tej „podróży“? Otóż nie udało się dotąd spowodować, aby remanent śrub przejeły do dystrybucji państwowe jednostki zbytu.

Jeśli takich faktów jest więcej, nic tedy dziwnego, że zarówno „Śrubonit“ jak też rejonowe hurtownie artykułów metalowych nie potrafią usprawnić zaopatrzenia przemysłu i rynku w śruby.

Nie wykonuje się planów asortymentowych

Niewykonywanie asortymentowych planów produkcji, co w następstwie powoduje niewykorzystanie asortymentowych dostaw stwarza dla odbiorców poważne trudności albo zmusza ich do marnotrawstwa materiałowego. Dlatego jednym z najpilniejszych i najważniejszych zadań jest walka o wykonywanie asortymentowych planów produkcji. Oto jednak nie walczy się chyba w zakładach podległych Centralnemu Zarządowi Przemysłu Roszarniczego. Nie walczy się chyba, jeśli w miesiącu wrześniu 1952 r. zakłady przemysłu roszarniczego wykonały plan dostaw lnu trzepanego na rzecz przemysłu włókien tykowskich w następujący sposób:

Nr asortymentu	% wyk. planu
24	220,7
20	110,2

Nr asortymentu	% wyk. planu
16	73,3
14	22,0

Chcielibyśmy dowiedzieć się, czy Centralny Zarząd Przemysłu Roszarniczego podjął jakieś działanie w kierunku zlikwidowania tego rodzaju niewłaściwych zjawisk.

Czy naprawdę?

Zakłady Przemysłu Odzieżowego im. Próchnika w Łodzi nie zrozumiały istoty naszego zarzutu

Zakłady Przemysłu Odzieżowego im. Dra Próchnika w Łodzi w związku z notatką umieszczoną w „Gospodarce Materiałowej“ nr. 7/52 w rubryce „Dlaczego“ wyjaśniają, że niedociągnięcia w pracy stwierdzone podczas kontroli zostały po części już zlikwidowane, a mianowicie:

1) harmonogramy dostaw zostały opracowane i wprowadzone natychmiast po kontroli,

2) dokonano także rejestracji metali nieżelaznych w myśl zarządzenia Ministerstwa Przemysłu Ciężkiego z dnia 14 sierpnia 1951 r.

Natomiast błędne wydaje się wyjaśnienie Zakładów Przemysłu Odzieżowego odnośnie zaplanowania zużycia węgla. W naszej notatce krytycznej stwierdziliśmy, że Zakłady zaplanowały wyższe zużycie węgla w roku 1952 niż w roku 1951, a tymczasem faktyczne zużycie w roku 1952 nie przewyższa faktycznego zużycia roku 1951. To był właśnie błąd, który należało poprawić w planie zaopatrzenia na rok 1952. Zarzut ten Zakłady wyjaśniają oświadczeniem, że „wzrost zaplanowanego węgla na 1952 r. o 180 ton w stosunku do 1951 r. spowodowany został zwiększeniem produkcji“.

Plan był więc sporządzony dobrze, ale jeśli Zakłady osiągnęły oszczędności w zużyciu węgla należało go skorygować po linii tych osiągnięć.

Nie ma wcale winnych

Okazuje się, że notatka krytyczna zamieszczona w nr. 11/52 „Gospodarki Materiałowej“ w rubryce „Dowiedzmy się z terenu“ a skierowana pod adresem Centrali Handlowej Przemysłu Papierniczego w Łodzi i podległego jej aparatu terenowego w Krakowie i Nowym Sączu była niesłuszna. Niesłuszna nie dlatego, że podano w niej nieprawdziwe fakty lecz dlatego, że... nie ma winnych. Faktem jest, że Zakłady Naprawcze Taboru Kolejowego w Nowym Sączu oczekiwały na realizację zamówienia (preszpan) przez szereg miesięcy jak również faktem jest, że po odbiór niewielkiej przesyłki musiały wysłać własny personel i własny tabor samochodowy.

Tych faktów nie neguje Biuro Wojewódzkie Centrali Handlowej Przemysłu Papierniczego w Krakowie, ale... Zarzuty skierowane pod adresem Hurtowni w Nowym

Sączu — jak wyjaśnia Biuro Wojewódzkie CHPP w Krakowie — były nieuzasadnione i bezpodstawne, ponieważ:

1) żądanych grubości preszpanu w owym czasie nie było na składzie,

2) zlecenie było parokrotnie przez Hurtownię urgowane lecz bez żadnego skutku,

3) w myśl „regulaminu i instrukcji hurtu“, Hurtownia zawsze sprzedawała i sprzedaje towar loco magazynu.

Biuro Wojewódzkie w Krakowie wyraża dalej zdziwienie, że Zakłady Naprawcze Taboru Kolejowego, które są z nim w bardzo luźnym kontakcie bo zaledwie parę razy do roku przeprowadzają transakcje, domagają się zmian instrukcji i przepisów regulujących sprzedaż artykułów papierniczych, które tylko Zarząd Przedsiębiorstwa CHPP w Łodzi może zmienić, a których zmiany nie domagało się dotąd żadne inne przedsiębiorstwo państwowe ani spółdzielcze.

Ponieważ Zakłady Naprawcze Taboru Kolejowego w Nowym Sączu żądały dostawy towarów do własnych magazynów, Biuro Wojewódzkie w Krakowie ironicznie zapytuje:

„czy sądzić, że na życzenie każdego odbiorcy pracownicy magazynu winni pokrywać z własnej kieszeni koszty przesyłek sprzedanego przez CHPP towaru?“

I na zakończenie swoich wyjaśnień Biuro Wojewódzkie w Krakowie lakonicznie stwierdza, że nie ma bezpośredniego wpływu na przyspieszenie produkcji w fabryce.

My z tych wyjaśnień wyprowadzamy następujące najważniejsze wnioski:

1) że przepis regulaminu czy instrukcji, choćby błędny i niezyciowy, jest niezmienny; niezmienny przynajmniej do czasu gdy zmian zaczną się dopominać... cały przemysł,

2) jeśli Hurtownia wysyła towar odbiorcy, to koszty przesyłki mają pokrywać... pracownicy tej Hurtowni z własnej kieszeni,

3) aparat zbytu wcale nie myśli działać mobilizująco na kształtowanie się i tempo produkcji.

Dla wszystkich chyba jest jasne, że powyższe wnioski są zgola niepoważne. A przecież wynikają one chyba bezspornie z wyjaśnień Biura Wojewódzkiego CHPP w Krakowie.

Oczekujemy zakończenia sporu w drodze interwencji Zarządu Przedsiębiorstwa CHPP w Łodzi.

Prosimy o wyjaśnienia

Radomskie Zakłady Garbarskie w związku z notatką umieszczoną w „Gospodarce Materiałowej“ nr. 11/52 w rubryce „Dowiedzmy się z terenu“ dotyczącą Centralnego Zarządu Przemysłu Artykułów Skórzanych wyjaśniają że:

Profil produkcji skór blankowych w Radomskich Zakładach Garbarskich przewidywał obok produkcji normalnych blanków produkcję skór blankowych na paski do obuwia pasowego o grubości 2,2—2,7 mm. Produkcję tę wykonywał Oddział Produkcyjny Nr. 5 w Radomiu produkując z karków blanki na w/w paski do obu-

wia o żądanej grubości, zaś z boków blanki normalne o większej grubości ca 4—5 mm. Wyłącznym odbiorcą karków blankowych na paski były Śląskie Zakłady Wyrobów Rymarskich w Gliwicach. Blanki normalne odbierały na inne cele inne Zakłady Rymarskie w Radomiu i Poznaniu podległe również Centralnemu Zarządowi Przemysłu Artykułów Skórzanych.

Na podstawie posiadanych protokołów odbioru stwierdzamy, iż Śląskie Zakłady Wyrobów Rymarskich w Gliwicach odebrały z Radomskich Zakładów Garbarskich tylko karki blankowe na paski do obuwia sztytowego. Wyżej wymienione

Zakłady w protokołach odbioru stwierdzały, że w/w blanki do obuwia szytego odpowiadają warunkom odbioru. Jak wynika z tego produkcja pasków do obuwia z boków blankowych mogła się odbyć tylko drogą wewnętrznego prze rzutu w ramach Centralnego Zarządu Przemysłu Artykułów skórzanych.

Zarzuty bywają niesłuszne!

Centralny Zarząd Przemysłu Bawełnianego — Dział Zaopatrzenia Materiałowego w Łodzi w związku z notatką zamieszczoną w „Gospodarce Materiałowej” nr. 8/52 w rubryce „Dowiadujemy się z terenu” wyjaśnia, że zarzuty postawione w wyniku kontroli dokonanej przez inspektorów PIGM-u (PUR-u) są o tyle niesłuszne, że:

1) wytyczne do opracowania progresywnych norm zużycia na rok 1953 zostały opracowane przez Centralny Zarząd Przemysłu Bawełnianego na podstawie pisma Departamentu Zaopatrzenia Ministerstwa Przemysłu Lekkiego z dnia 23.4.1952 znak ZA-V-588/52.

Kontrola w Zakładach Przemysłu Bawełnianego była przeprowadzona w dniu 22.5.1952 r. tj. na 6 dni przed wydaniem przez Centralny Zarząd Przemysłu Bawełnianego wytycznych w sprawie opracowania progresywnych norm zużycia.

2) Zakłady Przemysłu Bawełnianego im. Gen. Waltera przysłały opracowane progresywne normy zużycia w dniu 30.6.52 r. a więc w terminie wyznaczonym przez Centralny Zarząd Przemysłu Bawełnianego pismem z dnia 28.5.br. znak AZ-3-7372/52.

Z wyjaśnień Radomskich Zakładów Garbarskich wynika, że za produkcję pasków do obuwia z boków blankowych ponosi odpowiedzialność Centralny Zarząd Przemysłu Artykułów Skórzanych.

Oczekujemy teraz dalszych wyjaśnień od Centralnego Zarządu Przemysłu Artykułów Skórzanych.

3) Zakłady Przemysłu Bawełnianego im. St. Kunickiego niezależnie od opracowanych statystycznych, progresywnych norm zużycia przekazanych do Centralnego Zarządu Przemysłu Bawełnianego w dniu 2.7.1952 powołały zespół złożony z pracowników techniczno-produkcyjnych przy współudziale pracowników zaopatrzeniowych w celu opracowywania technicznych norm zużycia, a zatem zarzut, że Zakłady Przemysłu Bawełnianego im. St. Kunickiego nie przystąpiły do opracowywania norm zużycia jest niesłuszny.

Otóż okazuje się że zarzuty nasze były niesłuszne, a przynajmniej przedwczesne. Zarówno Centralny Zarząd Przemysłu Bawełnianego jak i Zakłady Przemysłu Bawełnianego przygotowały się do terminowego wykonania swych zadań w zakresie opracowania progresywnych norm zużycia i zadania te na pewno wykonałyby bez interwencji czynnika kontrolującego i bez naszej interwencji. Tutaj popełniliśmy błąd. Nie sprawdziliśmy dokładnie, czy prowadzi się już prace przygotowawcze, nie sprawdziliśmy, jakie terminy obowiązują dla wykonania tych prac, lecz od razu postawiliśmy poważne zarzuty Zakładom. Z przyjemnością przyznajemy się do winy.

Nasza krytyka pomogła

Radomskie Zakłady Garbarskie dają przykład właściwego pojmowania krytyki

W nr. 11/52, w rubryce „Dowiadujemy się z terenu” poinformowaliśmy naszych Czytelników, że Centralny Zarząd Przemysłu Włóknianego otrzymuje paski rozdzielcze dla zakładów zgrzeblnych — produkowane w kraju — nieodpowiadające jakościowo swemu przeznaczeniu. Ponieważ nie znaliśmy ani dostawcy ani producenta tych pasków, zaapelowaliśmy do Centralnego Zarządu Przemysłu Włóknianego, żeby nas o tym poinformował. Informacja rzeczywiście nadeszła, ale... bezpośrednio od producenta. Okazuje się, że paski te produkują Radomskie Zakłady Garbarskie. Oto co piszą te Zakłady:

„Ze producentem pasków rozdzielczych są Radomskie Zakłady Garbarskie, natomiast konfekcjonowaniem tych pasków zajmują się Bielskie Zakłady Obić Zgrzeblnych. Przyznają, że w m-cu sierpnia skóry te posiadały w pewnym stopniu wady o których mowa w notatce umieszczonej w 11 numerze „Gospodarki Materiałowej”. Na skutek naszej krytyki Radomskie Zakłady Garbarskie przeprowadziły konferencję z zainteresowanymi Zakładami w Bielsku, w wyniku której usunięto spotykane wady i obecnie skóry na paski rozdzielcze odpowiadają w zupełności warunkom technicznemu odbioru”.

Radomskie Zakłady Garbarskie kończą list podziękowaniem za słowa krytyki, które padły pod ich adresem, przyczyniając się w ten sposób do zwrócenia bacniejszej uwagi na omawiany odcinek produkcji z niewątpliwą korzyścią dla gospodarki narodowej.

Z całym uznaniem podkreślamy właściwe ustosunkowanie się Radomskich Zakładów Garbarskich do krytyki prasowej. Stawiamy je za wzór tym wszystkim zakładom, które — zamiast wykorzystać krytykę dla usunięcia stwierdzonych uchybień tak jak to uczyniły Radomskie Zakłady Garbarskie — próbują jeszcze nadal „usprawiedliwiać się” i „wyjaśniać”, aczkolwiek postawione im zarzuty bywają bezsporne.

W Państwowym Aparacie Zbytu Przemysłu Chemicznego również docenia się znaczenie krytyki

W nr. 9/52 „Gospodarki Materiałowej”, w rubryce „Inspektorzy PUR stwierdzili” zwróciliśmy uwagę Rejonowej Składnicy Przemysłu Chemicznego w Bydgoszczy, że — przyjmując do upłynnienia branżowo jej przynależne nadwyżki materiałowe z przemysłu — nie podaje obowiązujących cen i przysługującej jej marży handlowej, wskutek czego uniemożliwia posiadaczom właściwe fakturowanie.

W notatce naszej — zupełnie niesłusznie — nie podaliśmy konkretnych faktów i nie wskazaliśmy konkretnych zakładów, które nie otrzymały informacji na temat cen i marży. Mimo to Centralny Zarząd Zbytu Ministerstwa Przemysłu Chemicznego w trosce o usprawnienie prac podległego mu aparatu, przeprowadził wyrzykową kontrolę i zwrócił uwagę Składnicy Rejonowej Przemysłu Chemicznego w Bydgoszczy na konieczność bardziej wnikliwego zaznajamiania się z obowiązującymi przepisami co pozwoli w przyszłości uniknąć zakłóceń w prawidłowym toku załatwiania spraw.

ZARZĄDZENIA I INSTRUKCJE

Niektóre ograniczenia wyrobu i zużycia farb ołowianych i cynkowych

Na podstawie art. 1 i 3, ust. 1, pkt. 1, dekretu z dnia 29 października 1952 r. o gospodarowaniu artykułami obrotu towarowego i zaopatrzenia (Dz. U. Nr 44, poz. 301) Przewodniczący Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego zarządzeniem Nr 365 z dnia 18 listopada 1952 r. w sprawie niektórych ograniczeń wyrobu i zużycia farb ołowianych i cynkowych, ustalił, co następuje:

§ 1. Jednostki gospodarki uspołecznionej przy wyrobie i zużyciu farb ołowianych i cynkowych powinny przestrzegać zasad oszczędności określonych w niniejszym zarządzeniu.

§ 2. 1. Przy wyrobie farb miniowych służących do powlekania ochronnego należy stosować najwyżej 60% minii suchej, przy czym stosowane środki obciążające nie powinny zawierać związków ołowiu.

2. Minister Przemysłu Chemicznego wyda w terminie do dnia 1 grudnia 1952 r. polecenie opracowywania nowych metod produkcji farb miniowych w celu jak największej oszczędności w zużyciu minii ołowianej i bieli cynkowej, przy równoczesnym zachowaniu pełnej właściwości

tych farb w zakresie zabezpieczenia części żelaznych przed rdzewieniem.

§ 3. Zabrania się sprzedaży minii suchej i bieli cynkowej w celu przygotowania we własnym zakresie przez odbiorcę farb służących do powlekania ochronnego przed rdzewieniem. Do tego celu powinny być sprzedawane wyłącznie farby gotowe.

§ 4. 1. Zabrania się powlekania farbą miniową następujących przedmiotów:

- 1) poręczy, ogrodzeń, krat, zbiorników na popiół, mebli ogrodowych i wszelkiego rodzaju tablic,
- 2) konstrukcji żelaznych i stalowych, jeśli znajdują się w ziemi lub obudowane są betonem.

2. Zakaz określony w ust. 1 nie dotyczy mostów i urządzeń kolejowych oraz tablic sygnałowych i innych urządzeń służących do zabezpieczenia ruchu pociągów.

§ 5. Centralny Urząd Gospodarki Materiałowej — Zarząd do Spraw Metali Nieżelaznych może w poszczególnych wyjątkowych przypadkach wyrazić zgodę na odstąpienie od zasad określonych w §§ 2 i 4.

Dystrybucja i zaopatrzenie w tkaniny techniczne i sieci rybackie

Na podstawie art. 1 i 3, ust. 1, pkt. 1 dekretu z dnia 29 października 1952 r. o gospodarowaniu artykułami obrotu towarowego i zaopatrzenia (Dz. U. Nr 44, poz. 301) Przewodniczący Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego zarządzeniem Nr 363 z dnia 18 listopada 1952 r. w sprawie dystrybucji i zaopatrzenia w tkaniny techniczne i sieci rybackie, ustalił, co następuje:

§ 1. 1. Zarządzenie niniejsze ustala tryb dystrybucji i zaopatrzenia w tkaniny techniczne i sieci rybackie dostarczane przez Centralę Zbytu Artykułów Technicznych (CZAT) i zwane w dalszym ciągu tkaninami technicznymi.

2. Szczegółowy asortyment tkanin technicznych podany jest w „Wykazie artykułów do planowania zaopatrzenia” w branży XXVII i XXIX (Wydawnictwo PKPG Nr 29c).

§ 2. Państwowa Komisja Planowania Gospodarczego (PKPG) rozdziela niżej wyszczególnione tkaniny techniczne wymienione w „Wykazie materiałów bilansowych centralnie na rok 1953” (Wydawnictwo PKPG Nr 29b):

1) tkaniny brezentowe (za-
glowe, oponowe, dachowe) —	poz. wykazu 759—762
2) płachty żniwne — „ „	764
3) tkaniny kordowe — „ „	798
4) tkaniny transporterowe i
pasowe — „ „	799—803
5) tkaniny filtracyjne jutowe — „ „	804
6) gaza młyńska — „ „	805

§ 3. Tkaniny techniczne nie wymienione w § 2, a objęte „Wykazem materiałów bilansowanych centralnie na rok 1953 Nr 29c” oraz sieci rybackie i poduszki mańnicze bilansuje i rozdziela Ministerstwo Przemysłu Lekkiego.

§ 4. Tkaniny techniczne inne niż określone w § 2 i 3, a objęte „Wykazem artykułów do planowania zaopatrzenia Nr 29b” w branży XXIX o ważniejszym znaczeniu dla gospodarki narodowej, bilansuje i rozdziela Centrala Zbytu Artykułów Technicznych.

§ 5. W przypadkach gospodarczo uzasadnionych PKPG — Departament Zaopatrzenia i Bilansów Materiałowych może wydać decyzję w sprawie bilansowania i rozdzielania tkanin technicznych odmienną od postanowień §§ 2—4.

§ 6. 1. Kontyngentobiorcami, tj. dysponentami przydzielonych tkanin technicznych są ministerstwa i centralne urzędy.

2. W przypadku zmian organizacyjnych następuje odpowiednia zmiana przyznaczonych kontyngentów.

§ 7. Kontyngentobiorcy wskażą Centrali Zbytu Artykułów Technicznych w terminie 15 dni od dnia wejścia w życie zarządzenia, jednostkę lub komórkę organizacyjną, która będzie ich centralnym i wyłącznym ośrodkiem koordynującym i dysponującym przydziałami.

§ 8. 1. Centrala Zbytu Artykułów Technicznych prześle do dnia 20 listopada br. do Ministerstwa Przemysłu Lekkiego — Departament Zbytu projekty rozdzielników rocznych, z podziałem na kwartały, na tkaniny wyszczególnione w §§ 2 i 3.

2. Projekty rozdzielników powinny być opracowane na podstawie projektów bilansów materiałowych oraz informacji udzielonych Centrali Zbytu Artykułów Technicznych przez odbiorców.

3. Ministerstwo Przemysłu Lekkiego prześle do dnia 25 listopada br. do PKPG — Departament Zaopatrzenia i Bilansów Materiałowych, projekty rozdzielników na tkaniny wyszczególnione w § 2 z uwagami, wynikającymi z ich przeanalizowania.

4. W projektach rozdzielników powinna być wydzielona:

- a) rezerwa, która pozostanie do dyspozycji PKPG — w tkaninach rozdzielanych przez PKPG (§ 2),
- b) rezerwa, która pozostanie do dyspozycji Ministerstwa Przemysłu Lekkiego — w tkaninach rozdzielanych przez to Ministerstwo (§ 3).

5. Rozdzielnik na tkaniny wymienione w § 2 zatwierdza PKPG — Departament Zaopatrzenia i Bilansów Materiałowych i przesyła do Ministerstwa Przemysłu Lekkiego — Departament Zbytu i Centrali Zbytu Artykułów Technicznych.

6. Rozdzielnik na tkaniny wymienione w § 3 zatwierdza Ministerstwo Przemysłu Lekkiego — Departament Zbytu i przesyła do Centrali Zbytu Artykułów Technicznych, zawiadamiając PKPG — Departament Zaopatrzenia i Bilansów Materiałowych.

7. Ostateczne zatwierdzenie rozdzielników rocznych nastąpi po uchwaleniu Narodowego Planu Gospodarczego na rok 1953.

§ 9. Centralę Zbytu Artykułów Technicznych upoważnia się do zaliczkowania zamówień na I kwartał 1953 roku na poczet dostaw rocznych do wysokości $\frac{1}{4}$ przydziału lub dostaw, otrzymanych przez kontyngentobiorców w roku 1952. Udzielone zaliczki zostaną uwzględnione przy realizacji rozdzielnika za pierwszy kwartał.

§ 10. 1. Centrala Zbytu Artykułów Technicznych zawiadomi kontyngentobiorców o wysokości przyznaczonych kontyngentów rocznych w terminie do 10 dni po zatwierdzeniu NPG na 1953 rok.

2. Kontyngentobiorcy podziela w ciągu piętnastu dni po otrzymaniu przydziału, przyznane przez PKPG i MPL ilości tkanin technicznych pomiędzy centralne zarządy lub jednostki równorzędne, podając do wiadomości Centrali Zbytu Artykułów Technicznych rozdzielniki przesłane do podległych im jednostek.

3. Centralne zarządy przemysłu lub jednostki równorzędne przesyła Centrali Zbytu Artykułów Technicznych w terminie do 10 dni od daty otrzymania przydziału z jednostki nadrzędnej podrozdzielniki na zakłady (instytucje) odbierające według wzoru stanowiącego załącznik do zarządzenia i zawiadomią równocześnie przedsiębiorstwa wykazane w podrozdzielnikach o wysokości przyznanych im przydziałów. Ilość oraz podział na kwartały powinny pokrywać się z przydziałem jednostki nadrzędnej.

4. Centrala Zbytu Artykułów Technicznych zobowiązana jest do zawiadomienia przedsiębiorstw wykazanych w podrozdzielnikach, w których hurtowniach rejonowych mogą realizować przydziały.

5. Kontyngentobiorcy upoważnieni są do dokonywania w porozumieniu z Centralą Zbytu Artykułów Technicznych przeniesień przydzielonych tkanin technicznych pomiędzy podległymi jednostkami organizacyjnymi.

§ 11. Centrala Zbytu Artykułów Technicznych po uzgodnieniu z producentem planu produkcyjnego na dany kwartał zawiadomi odbiorców o przewidywanych terminach dostaw zamówionych przez nich tkanin technicznych.

Jednostka rozdziałająca
Centralny Zarząd Przem.
(wzgl. jednostka równorzędna)

Załącznik do zarządzenia Przewodniczącego PKPG Nr 363 z dnia 18 listopada 1952 r.

Otrzymuje Zarząd Centrali Zbytu Artykułów Technicznych.

podlegające Departamentowi Zaopatrzenia lub Centralnemu Zarządowi
Zaopatrzenia Ministerstwa

Rozdzielnik roczny dla Zakładów lub instytucji odbierających

Jedn. miary		A s o r t y m e n t															itd.
Lp.	Odbiorca w układzie wojewódzkim	np tkaniny transport. sym- bol wg cennika Centr. Zb. Art. Technicznych					np. tkaniny brezentowe symbol wg cennika Centr. Zb. Art. Technicznych					np. filtracyjne jutowe symbol wg cennika Centr. Zb. Art. Technicznych					
		kw. I	kw. II	kw. III	kw. IV	Ra- zem	kw. I	kw. II	kw. III	kw. IV	Ra- zem	kw. I	kw. II	kw. III	kw. IV	Ra- zem	
I	np. wojew. bydgoskie																
1	Zakład																
2	Zakład																
	Razem																
II	wojew. gdańskie																
1	Zakład																
2	Zakład																
	itd.																

O uaktywnienie działalności centralnych zarządów
w zakresie upłynnienia nadwyżek materiałów zaopatrzeniowych

W celu uaktywnienia działalności centralnych zarządów w zakresie upłynnienia nadwyżek materiałów zaopatrzeniowych Prezes Centralnego Urzędu Gospodarki Materiałowej pismem okólnym Nr. 4 z dnia 16 grudnia 1952 r. w sprawie aktywniejszej działalności centralnych zarządów w zakresie upłynnienia nadwyżek materiałów zaopatrzeniowych, stwierdził, a następnie podał do wiadomości i stosowania, co następuje:

Miesięczna sprawozdawczość ze stanu i ruchu remanentów potwierdza że, upłynnienie nadwyżek materiałów zaopatrzeniowych w poszczególnych przedsiębiorstwach i zakładach produkcyjnych podległych Centralnym Zarządom Przemysłu, nie daje dostatecznych rezultatów. Nadwyżki materiałów zaopatrzeniowych leżą nieraz od szeregu lat na magazynach bezużytecznie, w ten sposób zamrażając środki obrotowe przedsiębiorstw, oraz zabierając

§ 12. 1. Odbiorcy obowiązani są zawiadomić Centralę Zbytu Artykułów Technicznych i właściwą hurtownię o wycofaniu zamówienia najdalej w terminie dwóch miesięcy przed początkiem kwartału, w którym ma nastąpić dostawa.

2. Niezachowanie terminu, o którym mowa w ust. 1, uprawnia Centralę do żądania świadczeń przewidzianych umową. W przypadku braku umowy Centrali Zbytu Artykułów Technicznych przysługuje prawo żądania równowartości nakładów poczynionych na wykonanie zamówień.

§ 13. Przydziały nie zrealizowane z powodu niemożności dostaw przez Centralę Zbytu Artykułów Technicznych w danym kwartale mogą być dysponowane przez kontyngentobiorców w kwartale następnym, lecz w tym samym roku.

§ 14. 1. Dostawy następują w wykonaniu zawartych umów.

2. Zamówienia, o których mowa w niniejszym zarządzeniu, stanowią podstawę do zawarcia umów.

§ 15. 1. Centrala Zbytu Artykułów Technicznych przesyła do PKPG — Departament Zaopatrzenia i Bilansów Materiałowych i do Ministerstwa Przemysłu Lekkiego — Departament Zbytu w terminie jednego miesiąca po upływie każdego kwartału kalendarzowego sprawozdanie z wykonanych w tym kwartale dostaw.

2. Wzór sprawozdania oraz listę materiałów objętych sprawozdawczością ustali Ministerstwo Przemysłu Lekkiego w porozumieniu z Państwową Komisją Planowania Gospodarczego i Głównym Urzędem Statystycznym.

niezbędne miejsce w ich magazynach. Centralne Zarządy Przemysłu ograniczają się wyłącznie do sporządzania i nadsyłania miesięcznych sprawozdań dotyczących nadwyżek materiałowych, natomiast przy upłynnieniu ich nie przejawiają dostatecznej inicjatywy, wynikiem której byłyby lepsze rezultaty podległych im przedsiębiorstw w zakresie wyzbycia nadwyżek materiałowych.

W interesie gospodarki narodowej leży dalsze uaktywnienie upłynnienia nadwyżek materiałowych. Uaktywnienie to można osiągnąć przede wszystkim — poprzez energiczniejsze i absolutne wywiązywanie się Centralnych Zarządów Przemysłu z zadań, jakie należą do ich obowiązków z mocy przepisów zarządzenia Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego nr. 177 z dnia 2 maja 1951 r. w sprawie ujawnienia, upłynnienia i zapobiegania tworzeniu się zbędnych i nadmiernych

remanentów materiałów zaopatrzeniowych w urzędach, instytucjach i przedsiębiorstwach państwowych (Monitor Polski nr. A-46 poz. 602).

Zadania te powinny C.Z.P. wykonywać w drodze: analizowania sprawozdawczości jednostek podległych ze stanu i ruchu zapasów materiałowych, oraz opracowywać wytyczne w formie zadań dla tych jednostek — kontrolować wykonanie zadań.

Wytyczne powinny określać wyraźnie wartość, a jeśli to jest możliwe także ilość materiałów, które w określonym czasie powinny być:

1. zgłoszone do brarżowo i terenowo właściwych jednostek zbytu,
2. zużyte na własne potrzeby przedsiębiorstwa,
3. zakwalifikowane na odpadki użytkowe lub na złom.

C.Z.P. powinny udzielać podległym przedsiębiorstwom pomocy w zakresie upłynnienia przez nie posiadanych nadwyżek materiałowych w formie:

1. udzielania w razie potrzeby wskazówek do jakich jednostek zbytu należy zgłaszać określone nadwyżki,
2. interweniowania u właściwych władz w przypadkach gdy jednostki zbytu przewlekają sprawę upłynnienia zgłoszonych im nadwyżek materiałowych,

O pracach przygotowawczych do akcji zagospodarowania materiałów małowartościowych

W celu przeprowadzenia akcji zagospodarowania materiałów małowartościowych Prezes Centralnego Urzędu Gospodarki Materiałowej okólnikiem Nr 3 z dnia 20 grudnia 1932 r. w sprawie wykonania prac przygotowawczych do akcji zagospodarowania materiałów małowartościowych stwierdził, a następnie polecił wykonać, co następuje:

Z analizy stanu zapasów materiałowych w poszczególnych przedsiębiorstwach wytwórczych i usługowych wynika, że wiele z tych przedsiębiorstw posiada — nieraz nawet od kilku lat — materiały, które nie wykazują ruchu (zużycia lub sprzedaży) z uwagi na ich pochodzenie poniemieckie, niechodliwe wymiary, jakość itp. przyczyny. Tego rodzaju materiały — obciążając własne środki obrotowe przedsiębiorstw — narażają te przedsiębiorstwa nieraz na poważne trudności finansowe. Banki finansujące bowiem — zupełnie słusznie — odmawiają kredytów bankowych na finansowanie materiałów nie wykazujących ruchu, żądając ich upłynnienia.

Tymczasem upłynnienie w drodze zużycia lub sprzedaży tych materiałów daje małe albo nawet nie daje wcale rezultatów. Przyczyna tego tkwi bądź to w niedostatecznej aktywności samych posiadaczy, którzy nie wykazują potrzebnej i właściwej inicjatywy w kierunku ustalenia sposobu zagospodarowania tych materiałów, bądź to w okolicznościach od nich niezależnych, do których głównie należą:

1) brak pomocy zarówno ze strony fachowych dystrybutorów jak również ze strony nadrzędnych centralnych zarządów przemysłu,

2) trudności w wyszukaniu odpowiednich rzeczoznawców zdolnych określić możliwości zagospodarowania tych materiałów.

W interesie gospodarki narodowej leży jak najszybsze zlikwidowanie tego stanu. Materiały — leżące dotąd w magazynach bezużytecznie — muszą być włączone do produkcji na cele zastępczego wykorzystania albo jako złom lub odpadki użytkowe.

Aby przeprowadzić w skali ogólnokrajowej akcję ustalenia sposobu, a następnie zagospodarowania materiałów nie wykazujących ruchu, wszystkie przedsiębiorstwa powinny wykonać prace przygotowawcze wg. wytycznych zamieszczonych w niniejszym okólniku.

1) Stosownie do przepisów § 6 instrukcji (ramowej) w sprawie przeprowadzenia inwentaryzacji stanowiącej załącznik do zarządzenia Ministra Finansów z dnia 4 października 1931 r. w sprawie zasad przeprowadzenia inwentaryzacji (Monitor Polski Nr A—90, poz. 1240), komisja inwentaryzacyjna w każdym przedsiębiorstwie ma obowiązek spisać na oddzielnych arkuszach inwentaryzacyjnych m. in.

- a) zapasy nie wykazujące zużycia w ciągu roku,
- b) zapasy niepełnowartościowe z zaznaczeniem procentu ich przydatności,

3. powoływania komisji kwalifikacyjnych tych materiałów, które nie nadają się do użytku.

Obowiązkiem C.Z.P. jest kontrolowanie w podległych przedsiębiorstwach działalności zmierzającej do ujawnienia i upłynnienia nadwyżek materiałowych, a przede wszystkim sprawdzania: czy wszystkie nadwyżki materiałowe są ujawniane i zgłaszane do sprzedaży we właściwy sposób oraz czy terminowo realizuje się zlecenia wysyłkowe jednostek zbytu i czy wykonuje się zlecenia komisji kwalifikacyjnych.

Ponadto C.Z.P. powinny dopilnować aby podległe przedsiębiorstwa nie planowały i nie realizowały zbędnych lub zawyżonych zakupów materiałowych.

Z uwagi na to, że sprawa zagospodarowania nadwyżek materiałów zaopatrzeniowych, jest zadaniem o poważnym znaczeniu gospodarczym, Centralne Zarządy Przemysłu powinny wykazywać szczególną troskę o to by podległe im przedsiębiorstwa nie ukrywały posiadanych nadwyżek materiałów zaopatrzeniowych, lecz ujawniły je i zgłaszały do sprzedaży właściwym jednostkom.

Centralny Urząd Gospodarki Materiałowej — Departament Ekonomiki Zaopatrzenia prosi Ministerstwa o podanie powyższego do wiadomości i stosowania wszystkim podległym Centralnym Zarządom Przemysłu.

c) zapasy posiadające wartość złomu lub odpadków użytkowych.

* 2) Wszystkie materiały albo partie materiałów o których mowa wyżej w pkt. a), b) i c), a które zwie się dalej wspólnie z materiałami nie wykazującymi ruchu, należy odpowiednio oznaczyć tak, aby było wiadomo, że komisja inwentaryzacyjna zakwalifikowała je do materiałów nie wykazujących ruchu.

3) Po ukończeniu inwentaryzacji kierownik służby zaopatrzenia powinien zażądać, aby udostępnił mu do wglądu wszystkie arkusze inwentaryzacyjne materiałów nie wykazujących ruchu.

4) Po otrzymaniu arkuszy inwentaryzacyjnych materiałów nie wykazujących ruchu, kierownik służby zaopatrzenia powinien wystąpić do kierownika przedsiębiorstwa z wnioskiem o wyznaczenie daty narady ze służbą techniczną.

5) Na naradzie służba techniczna powinna się wypowiedzieć, które z materiałów nie wykazujących ruchu, mogą być wykorzystane na planowe potrzeby przedsiębiorstwa jako materiały zastępcze bądź to w ich obecnym stanie, bądź to po wykonaniu we własnym zakresie pewnych przeróbek czy przystosowań.

6) Z narady należy spisać protokół, wymieniając w nim rodzaj, ilość i planowany czasokres zużycia materiałów nie wykazujących dotąd ruchu.

7) Za wykonanie postanowień protokołu odpowiedzialny jest kierownik służby technicznej.

8) Główny księgowy obowiązany jest na podstawie wyceny materiałów przeznaczonych do zużycia zaplanować odpowiedni kredyt bankowy i dokonać wszystkich formalności niezbędnych dla jego uzyskania.

9) Natychmiast po naradzie służba zaopatrzenia powinna sporządzić — na podstawie arkuszy inwentaryzacyjnych — zestawienie materiałów nie wykazujących ruchu (z wyjątkiem materiałów zakwalifikowanych przez służbę techniczną do zużycia przez przedsiębiorstwo) a następnie arkusze te zwrócić właściwej komórce.

10) W zestawieniu należy podać w odniesieniu do każdego materiału z osobna: nazwę jego i ilość, wartość wg. cen ewidencyjnych określonych przez głównego księgowego oraz powód, dla którego stanowi on materiał nie wykazujący ruchu.

11) Jako powód, dla którego materiał może być zaliczony do materiałów nie wykazujących ruchu, uważa się:

- a) pochodzenie materiału: materiały poniemieckie bez względu na ich stan techniczny zalicza się do grupy materiałów nie wykazujących ruchu,
- b) nierozpoznane zastosowanie: służba techniczna i przypoznani rzeczoznawcy nie potrafili określić zastosowania materiału,
- c) stan techniczny: — uszkodzenie, zużycie lub zniszczenie materiału jest tego rodzaju, że nie może on

być wykorzystany na cele, dla których został wykonany — przedstawia tylko wartość złomu lub odpadów użytkowych,

- d) **brak nabywcy:** materiał oferowano branzowo właściwej jednostce zbytu, która uzasadniła niemożliwość jego upłynnienia lub przesłała opinię w sprawie komisyjnego zakwalifikowania go na złom lub na odpadki użytkowe,

12) Kierownik służby zaopatrzenia przy współudziale kierownika służby technicznej powinien przejrzeć zestawienie materiałów nie wykazujących ruchu w celu stwierdzenia czy w zestawieniu tym nie zamieszczono materiałów zbędnych dla przedsiębiorstwa lecz z natury swej użytecznych, których sprzedaż nie nastąpiła tylko z tego powodu, że nie zaferowano ich do nabycia właściwym jednostkom. W razie stwierdzenia, że takie materiały w zestawieniu zamieszczono, należy je skreślić.

13) Kierownik służby zaopatrzenia i kierownik służby technicznej obowiązani są podpisać przejrzane i skorygowane zestawienia.

14) Na podstawie zestawienia służba zaopatrzenia sporządza meldunek dla jednostki nadrzędnej (centralnego zarządu przemysłu lub jednostki równorzędnej), podając w nim wyłącznie ogólną wartość materiałów nie wykazujących ruchu. Zestawienie pozostaje w aktach przedsiębiorstwa dla celów kontroli oraz wykorzystania przy dalszych pracach nad zagospodarowaniem materiałów nie wykazujących ruchu.

15) Kierownicy przedsiębiorstw powinni ustalić ściśle terminy wykonania poszczególnych prac określonych w niniejszym piśmie tak, aby wysłanie meldunku do jednostki

nadrzędnej nastąpiło nie później jak do 15 kwietnia 1953 roku.

16) Każda jednostka nadrzędna — obowiązana jest dopilnować, aby wszystkie podległe jej przedsiębiorstwa wykonały prace przewidziane w niniejszym piśmie i złożyły jej meldunki o wartości posiadanych materiałów nie wykazujących ruchu. Przedsiębiorstwa, które nie ujawnią materiałów nie wykazujących ruchu, powinni przesłać meldunki negatywne.

17) W terminie do dnia 30 kwietnia 1953 r. jednostki nadrzędne obowiązane są:

- a) sporządzić meldunki zbiorcze, wykazując w nich tylko nazwy podległych przedsiębiorstw oraz wartość posiadanych przez każde z nich materiałów nie wykazujących ruchu,
- b) przesłać meldunki zbiorcze do Centralnego Urzędu Gospodarki Materiałowej Departamentu Ekonomicznego Zaopatrzenia w W-wie a kopie ich do właściwego Centralnego Zarządu Zaopatrzenia lub Departamentu Zaopatrzenia.

18) Centralny Urząd Gospodarki Materiałowej, działając w porozumieniu z zainteresowanymi Centralnymi Zarządami Zaopatrzenia oraz Departamentami Zaopatrzenia ustali zasady zagospodarowania materiałów nie wykazujących ruchu.

Z uwagi na gospodarcze znaczenie akcji, zagospodarowania materiałów nie wykazujących ruchu, której wyniki zależeć będą w poważnym stopniu od jakości wykonania prac przygotowawczych określonych w niniejszym piśmie, powierza się kierownikom przedsiębiorstw dopilnowanie, a Państwowej Inspekcji Gospodarki Materiałowej skontrolowanie przebiegu tych prac.

Listy do redakcji

Ob. Mgr Piotr Obniski z Warszawy podaje kilka ciekawych uwag na temat dokumentacji wysyłkowej materiałów. List publikujemy w pełnym brzmieniu.

„Zamieszczony w 10 (październikowym) numerze „Gospodarki Materiałowej” artykuł Ob. Juliana Cierpisza pt. „O możliwościach ujednolicenia dokumentacji wysyłkowej materiałów” — zawiera pomysł, zasługujący bezwzględnie na rozpatrzenie i przedyskutowanie. Ujęcie jednak tego pomysłu tak, jak to czyni autor — nasuwa, zdaniem moim, pewne zastrzeżenia.

Niewłaściwym wydaje się potraktowanie jako jednakowych — różnych pojęć, a mianowicie: awiza, czyli zawiadomienia o wysyłce; konsygnacji rozchodowej i specyfikacji.

Awizo — jest wysyłanym przez dostawcę zawiadomieniem o przekazaniu materiału do przewozu pod adresem odbiorcy;

Konsygnacja — jest wewnętrznym dokumentem magazynu dostawcy, wystawianym przez ten magazyn i przeznaczonym do obiegu wewnętrznego między tym magazynem i księgowością materiałową;

Specyfikacja wysyłkowa — jest dokładnym wyszczególnieniem zawartości przesyłki, dołączanym w praktyce do przesyłki (na wierzchu skrzyni, w wagonie itp.).

Mimo częstego praktycznego łączenia tych trzech dokumentów w ten sposób, że każdy z nich jest kopią drugiego i trzeciego — charakter ich jest całkowicie odmienny.

Niesłuszne wydaje się również twierdzenie, że awizo wysyłkowe „stanowi zasadniczą podstawą do sporządzenia dowodu przyjęcia materiału” (dowód PZ). W świetle przepisów, obowiązującej resortu budownictwa miast i osiedli, instrukcji w sprawie gospodarki i księgowości materiałowej — dowód PZ wystawiany jest na podstawie dowodu dostawy, którym jest dokument przewozowy (list przewozowy) wraz z ewentualnie dołączoną do niego specyfikacją. Poza przytoczonym przez autora przykładem (odbiór materiału bezpośrednio ze składu dostawcy) — należy wziąć pod uwagę fakt, że, mimo wyraźnego obowiązku, wypływającego z ustalonych przez PKPG ogólnych warunków dostaw — wielu dostawców nie awizuje w ogóle wysyłek, lub wysyła awiza (dla oszczędności opłat pocztowych) łącznie, za pewien okres już dokonanych wysyłek (np. cementownie). Podniesienie awiza, traktowanego obecnie jako akt czysto informacyjny, do godności podstawy wystawienia dowodu przyjęcia materia-

łu — a więc nadanie mu wagi zasadniczego dokumentu — pociągnęłoby za sobą konieczność wysyłania go jednocześnie z przesyłką (lub nawet wcześniej) — listem poleconym. Powstające w ten sposób koszty manipulacji i opłat pocztowych — pochłonią na pewno lwią część projektowanych oszczędności.

Nierealna wydaje się również ilość egzemplarzy projektowanego dowodu. Dowód PZ (zgodnie z w/w instrukcją) wypełniany jest w 4 egzemplarzach, co zmuszałoby do podniesienia ilości egzemplarzy nowego dowodu do 7—10. Wypełnianie takiego formularza ręcznie, przez kalkę, nie wydaje się w praktyce możliwe, ani wskazane.

Wszystkie te zastrzeżenia (nie wyczerpujące jeszcze na pewno całości zagadnienia) wskazywałyby na to, że raczej należałoby zrezygnować z wykorzystania którejs z istniejących już form dokumentów wysyłkowych, jak awizo czy list przewozowy i pokusić się o stworzenie całkowicie nowego dokumentu, który pozwoliłby na wszechstronne, projektowane przez autora, wykorzystanie“.

Wniosek zamieszczony w ostatniej części listu Ob. Mgr Obniskiego wydaje się słuszny. Redakcja chętnie widziałaby opracowanie takiego dokumentu. Zapraszamy więc do tego tak autora listu, jak również wszystkich naszych Czytelników, którzy mają w tym zakresie odpowiednie koncepcje.

Ob. Radajewski z Huty Baildon słusznie zwraca uwagę Ob. Szonertowi na dwa błędy w jego artykule i daje prawidłowy komentarz odnośnych przepisów:

„W artykule Karola Szonerta Franko czy loko? wagon czy drobnica?”, w artykule niewątpliwie bardzo wartościowym mieszczą się dwie nieścisłości, których spieszne sprostowanie zarówno w interesie obiektywnym, jak i w interesie samego autora artykułu jest moim zdaniem bardzo pożądane.

1. Autor twierdzi, że zachodzi sprzeczność między treścią ogólnych warunków dostaw, a zarządzeniem nr 370. Zdaniem autora należy z tego wnioskować, że doszło do uchylecia odnośnych przepisów ogólnych warunków dostaw. Ponieważ autor omawia jedynie materiały budowlane, więc i moje wywody ograniczą się do tej dziedziny przemysłu.

§ 23 ogólnych warunków regulując sprawę ryzyka transportu kolejowego ustala, że:

a) niebezpieczeństwo przypadkowej utraty lub uszkodzenia ponosi nabywca.

b) odpowiedzialność za szkodę wynikłą z winy sprzedawcy, a w szczególności wskutek niewłaściwego opakowania lub załadowania, ponosi sprzedawca.

Szkody przypadkowe tzn. przez nikogo niezawinione, a więc szkody wynikłe z siły wyższej są bardzo rzadkie. Winny jest albo sprzedawca, który zaniedbał należytego opakowania, albo kolej. Problem winy kolei jest problemem odrębnym, który nie wymaga omówienia w przepisach dotyczących tylko dostawcy i odbiorcy.

Ilość szkód przypadkowych w stosunku do szkód zawinionych przez sprzedawcę jest tak nikłą, że nie będzie godnym uwagi błędem, gdy przyjmie się proporcję 1:99. Wynika z tego, że w praktyce zarządzenie nr 370 jest w zupełnej harmonii z ogólnymi warunkami dostaw. Bo skoro według § 23. 2 za szkodę wynikłą w transporcie

najczęściej w 99 wypadkach na 100, odpowiada sprzedawca, jest logiczne, że na niego nałożyć należało obowiązek ubezpieczenia towaru i ponoszenia związanych z tym kosztów.

2. Autor dopatruje się zasadniczej różnicy między zarządzeniem Przewodniczącego PKPG z 26.8.50 r. w sprawie ogólnych warunków dostaw, specjalnie załącznik 11, a stanowiskiem Ministra Przemysłu Lekkiego wyrażonym w piśmie z 11.1.52 r.

Zdaniem autora w zarządzeniu mowa o przewozie w ogólności, a w piśmie Ministra tylko o przewozie kolejowym. Tymczasem sądząc z własnych wywodów autora w pierwszym i drugim wypadku uregulowana jest tylko sprawa kosztów przewozu kolejowego.

Różnicy więc żadnej nie widzę.

CZY WIESZ, ŻE...

ukazały się następujące przepisy

1) Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 7-go listopada 1952 r. w sprawie wysokości i zasad obliczania odsetek za zwłokę od zaległości należnych od jednostek gospodarczych (organizacyjnych) gospodarki społecznej oraz określenia przypadków zaniechania poboru tych odsetek (Monitor Polski nr. A-102, poz. 1575)

Zarządzenie niniejsze ustala w jakiej wysokości mogą być pobierane odsetki za zwłokę, ustala termin, który będzie podlegał opodatkowaniu odsetkami za zwłokę, podaje przypadki w których odsetki będą pobierane, oraz przypadki w których odsetek nie pobiera się.

2) Zarządzenie Ministra Finansów z dnia 19-go listopada 1952 r. zmieniające zarządzenie z dnia 20 czerwca 1952 r. w sprawie klasyfikacji dochodów i wydatków budżetu państwa (Monitor Polski nr. A-102, poz. 1576)

Wprowadza ono nowy ustęp, który obejmuje honoraria i wynagrodzenia dla osób fizycznych (ekspertów, naukowców, autorów, tłumaczy i innych) przyznane pracownikom instytucji za prace wykonane na podstawie zawartych umów o dzieło.

3) Zarządzenie Ministra Transportu Drogowego i Lotniczego z dnia 19-go listopada 1952 r. w sprawie wykozystania próżnych przebiegów ciężarowych pojazdów samochodowych w transporcie między osiedlami (Monitor Polski nr. A-103, poz. 1611).

Niniejsze zarządzenie ustala, że placówki spedycyjne lub ich przedstawicielstwa mogą zlecić załadowanie lub doładowanie ładunku, który kierowca pojazdu obowiązany jest przyjąć i dokonać jego przewozu.

4) Uchwała Prezydium Rządu nr. 1092 z dnia 28 listopada 1952 r. w sprawie zasad zaliczenia środków pracy do środków trwałych (Monitor Polski nr. A-104, poz. 1615) Uchwała ta nakłada obowiązek na jednostki gospodarki społecznej, urzędy i instytucje prowadzenia ewidencji środków trwałych do których zalicza się środki pracy o wartości ponad 300 zł i czasokres użytkowania ponad 1 rok.

5) Zarządzenie Ministrów Przemysłu Maszynowego i Przemysłu Drobno i Rzemiosła oraz Handlu Wewnętrznego z dnia 10 grudnia 1952 r. w sprawie ustalenia dopuszczalnej normy stłuczki przy oprawie szkieł okularowych w warsztatach przysklepowych handlu społecznego oraz w warsztatach spółdzielni pracy (Monitor Polski nr. A-104, poz. 1619).

Zarządzenie to ustala dopuszczalną miesięczną normę stłuczki przy oprawie szkieł okularowych w warsztatach przysklepowych handlu społecznego i w warsztatach spółdzielni zrzeszonych i nakłada obowiązek w przypadku powstania stłuczki odnotowania rodzaju powstałej stłuczki i przyczynę jej powstania w specjalnie na ten cel przeznaczonym arkuszu.

6) Zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego nr. 368 z dnia 26-go listopada 1952 r. w sprawie zabezpieczenia węglików spiekanych z zużytych wysokosprawnych (Biuletyn PKPG nr. 54, poz. 238)

7) Zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego nr. 369 z dnia 27-go listopada 1952 r. w sprawie trybu zaopatrzenia i dystrybucji drewna w 1953 roku (Biuletyn PKPG nr. 54, poz. 239)

8) Zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego nr. 370 z dnia 27-go listopada 1952 r. w sprawie trybu zaopatrzenia i dystrybucji węgla kamiennego, brunatnego, brykietów, koksu oraz półkoksu (Biuletyn PKPG nr. 54, poz. 240).

9) Zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 27-go listopada 1952 r. w sprawie prac przygotowawczych do zawarcia umów planowych na 1953 r. w zakresie zaopatrzenia (Biuletyn PKPG nr. 54, poz. 241).

10) Okólnik Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego nr 18 z dnia 14 listopada 1952 r. w sprawie kontroli wykonania uchwały Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 12 maja 1950 r. w sprawie struktury organizacyjnej społecznych przedsiębiorstw przemysłu kluczowego, centralnych zarządów przemysłu i zjednoczeń (Biuletyn PKPG nr 51 poz. 229).

11) Zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego nr 359 z dnia 13 listopada 1952 r. w sprawie dystrybucji i zaopatrzenia w tkaniny w 1953 r. (Biuletyn PKPG nr 51, poz. 228). Zarządzenie niniejsze ustala tryb dystrybucji i zaopatrzenia w tkaniny dostarczane przez Centralę Tekstylną.

12) Zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego nr 363 z dnia 18 listopada 1952 r. w sprawie dystrybucji i zaopatrzenia w tkaniny techniczne i sieci rybackie (Biuletyn PKPG nr 53, poz. 232).

Zarządzenie niniejsze ustala tryb dystrybucji i zaopatrzenia w tkaniny techniczne i sieci rybackie, które dostarczane są przez Centralę Zbytu Artykułów Technicznych, ponadto PKPG rozdziela tkaniny techniczne wymienione w wykazie materiałów bilansowanych centralnie na rok 1953.

13) Zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego nr 365 z dnia 18 listopada 1952 r. w sprawie niektórych ograniczeń wyrobu i zużycia farb ołowianych i cynkowych (Biuletyn PKPG nr 53, poz. 234).

14) Zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego nr 366 z dnia 19 listopada 1952 r. w sprawie odwołania dobowych zamówień (Biuletyn PKPG nr 53, poz. 235).

Wydawca: POLSKIE WYDAWNICTWA GOSPODARCZE, PRZEDSIĘBIORSTWO PAŃSTWOWE

Warszawa, ul. Poznańska 15, tel. 739.45 wewn. 11.

Redakcja: PKPG, Departament Zaopatrzenia i Bilansów Materiałowych, Plac 3-ch Krzyży 5, pokój Nr 216

Zamówienia i wpłaty na prenumeratę przyjmują wszystkie urzędy pocztowe oraz listonosze.

Prenumerata: kwartalna zł 24, = półroczna zł 48. = roczna zł 96. = Cena numeru pojedynczego zł 4. =

Zamówienie CP/P/C-52/53 z dnia 8.I.53 r, Podpisano do druku 24.I.53, druk ukończono 29.I.53. Papier druk. sat, I.VII 60g 61x86 ark. wyd. 5 Zam. 145. Nakład 7083 egz. Zakł. Graf. i Wyd. Dom Słowa Polskiego, Warszawa

4-B-10725

Cena egz. zł 4.-